

Politini# skandal# poveikis pasitik#jimui valstyb#s institucijomis: Lietuvos atvejo analiz#

Patkauskait#-Tiuchtien#, Inga

Politini# skandal# poveikis pasitik#jimui valstyb#s institucijomis: Lietuvos atvejo analiz#

Politologija, vol. 98, núm. 2, 2020

Vilniaus Universitetas, Lituania

Disponible en: <https://www.redalyc.org/articulo.oa?id=694874457001>

DOI: <https://doi.org/10.15388/Polit.2020.98.1>

Esta obra está bajo una Licencia Creative Commons Atribución 4.0 Internacional.

Politinių skandalų poveikis pasitikėjimui valstybės institucijomis: Lietuvos atvejo analizė

The Impact of Political Scandals on Trust in State Institutions: Lithuanian Case Analysis

Inga Patkauskaitė-Tiuchtienė inga.patkauskaite@gmail.com
Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto, Lithuania

Politologija, vol. 98, núm. 2, 2020

Vilniaus Universitetas, Lithuania

Recepción: 22 Abril 2020

Aprobación: 12 Agosto 2020

DOI: <https://doi.org/10.15388/Polit.2020.98.1>

Redalyc: <https://www.redalyc.org/articulo.oa?id=694874457001>

Summary: Straipsnyje keliamas klausimas, ar politiniai skandalai, vykstantys Lietuvoje, daro poveikį pasitikėjimo valstybės institucijomis pokyčiams ir, jei taip, kokį. Analizei pasirinktos šios institucijos: LR Vyriausybė, LR Seimas, LR Prezidento institucija, Specialiųjų tyrimų tarnyba ir Valstybės saugumo departamentas. Analizė apima 2004–2016 m. (imtinai) laikotarpį. Politinių skandalų ir pasitikėjimo valstybės institucijomis sąsajos yra analizuojamos remiantis instituciniu požiūriu į pasitikėjimo valdžia pokyčius, nefunkcionaliu požiūriu į politinius skandalus, taip pat kitų empirinių tyrimų, kuriuose analizuojamas politinių skandalų reiškinys, rezultatais. Kaip pagrindinis tyrimo metodas yra pasirinkta dinaminė regresinė analizė su laiko eilučių duomenimis. Atlikto empirinio tyrimo rezultatai atskleidžia, kad politiniai skandalai turi poveikio pasitikėjimo valstybės institucijomis kaitai. Visų analizuotų institucijų atvejais yra nustatytas neigiamas trumpalaikis politinių skandalų poveikis pasitikėjimo lygio jomis pokyčiams, patvirtinantis nefunkcionalaus požiūrio į politinius skandalus prielaidas. Gauti rezultatai taip pat leidžia teigti, jog nuo politinių skandalų eskalavimo žiniasklaidoje intensyvumo lygio ir politinio skandalo tipo gali priklausyti politinių skandalų neigiamo poveikio pasitikėjimui institucijomis pasireiškimo mastas*.

Keywords: politiniai skandalai, pasitikėjimas valstybės institucijomis, skandalo tipas, eskalavimo žiniasklaidoje intensyvumas, dinaminė regresija, laiko eilučių analizė.

Abstract: This article raises the question of whether the political scandals that take place in Lithuania have an effect on public trust in Lithuania's state institutions and, if so, what kind of an effect can be perceived. The following institutions of the Republic of Lithuania were selected for analysis: the Government, the Parliament, the Institution of the President, the Special Investigation Service, and the State Security Department. The analysis covers the 2004–2016 years (inclusive) period. The links between political scandals and trust in state institutions are analyzed based on an institutional approach to changes in governmental trust, as well as a non-functional approach to political scandals and the results of empirical studies analyzing political scandals and their relation to governmental trust. In order to determine links between political scandals and trust in state institutions, a dynamic linear regression with time series data was performed. The analysis suggests that political scandals that took place in Lithuania during the period of 2004–2016 had a substantial impact on changes in public trust in state institutions. In the case of all institutions, a negative short-term impact of political scandals on trust in these institutions has been identified. The results of the analysis also reveal that the extent of the negative impact of political scandals may depend on the level of intensity of the escalation of political scandals in the media and the type of political scandal.

Keywords: Lithuania, political scandals, trust in institutions, types of political scandals, escalation of political scandals in the media, dynamic regression, time series analysis.

Išvadas

Kaip atskleidžia mokslinių tyrimų skandalų tematika analizė, mokslininkų, analizuojančių politinius skandalus, nuomonė dėl skandalų daromos įtakos visuomenės pasitikėjimui valdžia nėra vienoda. Dalies mokslininkų atlikti empiriniai tyrimai rodo, jog politiniai skandalai neturi reikšmingos įtakos visuomenės narių nuomonės apie politikos veikėjus ar valdžią bendrai formavimuisi, nes, net ir kilus svarbiems ir daug žiniasklaidos dėmesio sulaukusiems politiniams skandalams, politikos veikėjų, įsivėlusių į politinius skandalus, reitingai bei perrinkimo galimybės nesumažėja.¹

Kita dalis mokslininkų prieina prie išvados, kad politiniai skandalai daro reikšmingą neigiamą įtaką politikų ar valstybės tarnautojų, įsivėlusių į politinius skandalus, vertinimui visuomenėje.² Kai kurie šios grupės mokslininkai taip pat teigia, jog politinių skandalų poveikis neapsiriboja tik sugadinta politikų ar valstybės tarnautojų reputacija, tačiau gali neigiamai paveikti ir kitų politikos veikėjų vertinimą, įskaitant ir pasitikėjimą politinėmis partijomis, valstybės institucijomis, kurioms atstovauja skandalo kaltininkai, ir valdžia bendrai.³ Pastarųjų mokslininkų gauti empirinių tyrimų rezultatai puikiai dera su disfunkcinės teorijos prielaidomis arba, kitaip tariant, nefunkcionaliu požiūriu į politinius skandalus.

Galima išskirti dar vieną grupę mokslininkų, kurie teigia, jog nereikėtų į politinius skandalus žvelgti tik kaip į reiškinį, turintį neigiamų pasekmių. Anot funkcinio požiūrio į politinius skandalus šalininkų, politiniai skandalai, kurių metu atskleidžiamos valdančiųjų ir valdymo ydos, gali paskatinti didesnę visuomenės įsitraukimą ir domėjimąsi politikos įvykiais, o tinkama valdžios reakcija į politinį skandalą – pasitikėjimo valdžia stiprinimą.⁴

Lietuvos atveju politiniai skandalai, į kuriuos būtų įsivėlę aukščiausio rango valstybės pareigūnai ar politikai, yra išties dažnas reiškinys, gausiai eskaluojamas žiniasklaidoje. Spauldoje ar televizijoje taip pat neretai pasirodo pranešimų, kuriuose kylantys ar krintantys politikų, politinių partijų ar valstybės institucijų reitingai yra siejami su vienokiais ar kitokiais politiniais įvykiais, tarp jų ir politiniais skandalais.⁵ Be to, kaip matyti iš 2011 m. Lietuvoje atlikto pasitikėjimo valstybės ir savivaldybių institucijomis ir įstaigomis bei aptarnavimo kokybės vertinimo tyrimo rezultaty, kaip viena iš pagrindinių priežasčių, kodėl Lietuvos gyventojai nepasitiki savivaldybėmis, Seimu, Vyriausybe ir teismai, yra įvardijami korupcija, skandalai bei nesąžiningumas.⁶ Taigi šiame straipsnyje yra keliamas klausimas, ar politiniai skandalai, vykstantys Lietuvoje, iš tiesų daro poveikį pasitikėjimo valstybės institucijomis pokyčiams ir jei taip, kokį?

Siekiant atsakyti į šiame tyrime keliamus klausimus, kaip tyrimo objektas yra pasirinktos šios valstybės institucijos: Lietuvos Respublikos (LR) Vyriausybė, LR Seimas, LR Prezidento institucija, Specialiųjų tyrimų tarnyba (toliau STT) ir Valstybės saugumo departamentas (toliau

VSD). Institucijos yra pasirinktos atsižvelgiant į 2004–2016 m. Lietuvoje vykusius politinius skandalus bei tyrimui reikalingų kasmėnesinių pasitikėjimo valdžios institucijomis duomenų prieinamumą. Analizei yra pasirinktas 2004–2016 m. (imtinai) laikotarpis. Taip pat svarbu paminėti, kad šio straipsnio kontekste yra analizuojami tik tie politiniai skandalai, kurie yra tiesiogiai susiję su valdžios atstovų ir institucijų darbu, kitaip dar įvardijami valdymo politiniais skandalais, o jų sąsajos su pasitikėjimu valstybės institucijomis yra analizuojamos remiantis instituciniu požiūriu.

Tyrime yra taikomi kiekybiniai tyrimo metodai. Siekiant išsiaiškinti ryšį tarp politinių skandalų ir pasitikėjimo valstybės institucijomis, atliekama statistinė kiekybinių duomenų analizė naudojant kompiuterinę statistikos programą „R“. Kiekvienos institucijos atvejui yra sudaromi atskiri dinaminės regresijos modeliai su laiko eilučių duomenimis (angl. *dynamic regression with time series data*). Politinių skandalų duomenų sisteminimui ir klasifikavimui yra pasitelkiama kiekybinė teksto analizė.

Šiam tyrimui reikalingi kasmėnesiniai pasitikėjimo valstybės institucijomis duomenys buvo renkami internetinėje naujienų svetainėje *delfi.lt*, taip pat internetiniuose bei spausdintuose laikraščiuose „Respublika“, „Vakaro žinios“ bei „Lietuvos žinios“ archyvuose. Šie laikraščiai ir naujienų svetainė *delfi.lt* skirtingais laikotarpiais skelbė ELTA užsakymu įmonės „Baltijos tyrimai“ atliktų visuomenės nuomonės apklausų apie gyventojų pasitikėjimą valstybės institucijomis rezultatus. Politinių skandalų duomenys buvo renkami internetinėje naujienų svetainėje *delfi.lt* atliekant straipsnių, publikuotų šioje svetainėje 2004–2016 m., monitoringą. Minėtas laikotarpis apėmė beveik keturis šimtus tūkstančių straipsnių, iš kurių analizei atrinkti daugiau nei keturi tūkstančiai straipsnių. Ši interneto svetainė pasirinkta remiantis 2018 m. vasario mėnesį UAB „Gemius Baltic“ skelbtais duomenimis, sprendžiant iš kurių *delfi.lt* yra pirmoje vietoje tarp labiausiai skaitomų ir lankomų interneto svetainių Lietuvoje.⁷

Nors politinių skandalų reiškinys ir jo sąsajos su pasitikėjimu valdžia yra plačiai ir įvairiapusiškai kitų valstybių mokslininkų analizuojama tema, Lietuvoje, nepaisant politinių skandalų dažnumo, šia tema nėra išsamių tyrimų. Galima išskirti vos kelias mokslines publikacijas politinių skandalų tematika. Pirmoji – knygoje „Ar galime prognozuoti Seimo rinkimus? Trijų kūnų problema Lietuvos politikoje“ publikuotas Ievos Petronytės-Urbonavičienės straipsnis „Atleidžiame saviems, bet ne svetimiems? Politinių skandalų suvokimai ir vertinimai Lietuvos visuomenėje“, kuriame autorė, atlikusi giluminius interviu, siekia išsiaiškinti, kaip Lietuvos visuomenėje suvokiami ir vertinami politiniai skandalai bei atskleisti skandalus vertinant pasitelkiamas logikas ir jų grandines⁸. Antroji publikacija – 2019 m. žurnale „Politologija“ pasirodęs Ainiaus Lašo ir Vaidos Jankauskaitės straipsnis „Korupciniai skandalai kaip sisteminių pokyčių variklis: „MG Baltic“ atvejo analizė“, kuriame autoriai siekia nustatyti, kokią įtaką korupcijos skandalai turi sisteminiams partiniams ir įstatymų pokyčiams⁹.

Taigi šiam tyrimui pasirinkta Lietuvos atvejo analizė leidžia praplėsti Lietuvos ir papildyti tarptautinį politinių skandalų ir pasitikėjimo valdžia tyrimų lauką, be to, gautos išvados gali tapti paskata plėtoti tolesnius tyrimus šia tema Lietuvoje. Taip pat reikia pabrėžti, kad net ir tarptautiniu mastu daugumoje mokslinių straipsnių politiniai skandalai ir jų sąsajos su pasitikėjimu valdžia yra analizuojami atliekant kokybinę analizę, o empirinių tyrimų, kuriuose būtų nagrinėjamas didelis skaičius politinių skandalų ilgesniu laikotarpiu taikant statistinę kiekybinę analizę, yra labai nedaug. Dar vienas šio darbo išskirtinumas – gana neįprasto politikos moksluose metodo (dinaminės regresinės analizės su laiko eilučių duomenimis) taikymas. Sudaryti dinaminės regresijos paskirstyto vėlavimo modeliai (angl. *distributed lag models*) atveria galimybę ne tik įvertinti, ar ir kokią poveikį politiniai skandalai turi pasitikėjimui valstybės institucijomis, bet ir kaip politinių skandalų poveikis pasitikėjimui keičiasi bėgant laikui.

1. Teorinis analizės pagrindas

1.1. Vyraujantys požiūriai į politinius skandalus

Kaip minėta įvade, galima išskirti tris vyraujančius požiūrius į politinius skandalus, nusakančius jų sąryšį su pasitikėjimu valdžia – „neturintį pasekmių“ (angl. *no-consequences*), funkcionalų ir nefunkcionalų.

Remiantis „neturinčiu pasekmių“ požiūriu, politiniai skandalai yra suvokiami kaip trumpalaikiai šiandieninės žiniasklaidos kultūros produktai, tam tikram laikui nukreipiantys visuomenės dėmesį į įvykius, sukeliančius nepatogumų tam tikriems politinės sferos veikėjams, tačiau neturintys reikšmingų ar ilgalaikių pasekmių politiniam ir socialiniam gyvenimui¹⁰. Su šios teorijos prielaidomis dera Arthuro H. Millerio atlikto tyrimo rezultatai. Kaip atskleidžia JAV prezidento Billo Clintono ir Monikos Lewinsky skandalo Baltuosiuose rūmuose analizė, nepaisant didelio visuomenės susidomėjimo skandalu, jis neturėjo reikšmingos įtakos visuomenės pasitikėjimo prezidentu kaitai ir bendro pasitikėjimo valdžia pokyčiams¹¹. Bjørno Kauderio ir Niklaso Potrafke#ės atliktas tyrimas Vokietijoje taip pat parodė, jog, nepaisant kilusio ir daug žiniasklaidos dėmesio sulaukusio politinio skandalo, kuriame Bavarijos parlamento nariai kaltinti politiniu favoritizmu, pasireiškusių giminaičių įdarbinimu valstybės sektoriuje, dalyvavimo skandale faktas nebuvo reikšmingas veiksnys, sumažinęs perrinkimo galimybes ar turėjęs neigiamos įtakos rinkėjų aktyvumui¹².

Remiantis funkcionalių požiūriu į politinius skandalus, jie yra vertinami kaip reikšmingi valdymo įvykiai, galintys turėti ir teigiamų pasekmių demokratiniam valdymui¹³. Kaip teigia Johnas B. Thompsonas, kilus politiniam skandalui ir visuomenei atskleidus jo procesą bei demaskavus dalyvius, atsiranda pasekmių, vedančių link tam tikrų normų, konvencijų ar institucijų, sudarančių visuomenės tvarką, sustiprinimo¹⁴. Jurgeno Maierio teigimu, politinių skandalų poveikis,

atitinkantis funkcinės skandalų teorijos prielaidas, gerai atspindi sociologų, analizuojančių nusikaltimus visuomenėje, tyrimuose. Autorius kaip pavyzdžius pateikia George'o H. Meado ir Emile'io Durkheim'o darbus, kuriuose daromos išvados, jog nusikaltimų išaiškinimas ir bausmės įvykdymas nusikaltusiesiems gali atgaivinti pažeistas visuomenės normas ir vertybes, o tai, visuomenės akyse, yra vertinama kaip tinkamos valdžios pastangos kovojant su nusikalstamumu, didinančios teigiamą valdžios institucijų ir jų atstovų vertinimą. Tačiau, anot autorių, yra svarbu, kad nusikaltimų skaičius visuomenėje neviršytų tam tikro lygio. Jei įstatymų pažeidimas tampa nuolatiniu reiškiniu, o ne išimtimi, labai tikėtina, jog institucijos bus suvokiamos kaip silpnos ir nesugebančios tinkamai vykdyti savo funkcijų¹⁵.

Politinių skandalų paviešinimas ir atsakingiems asmenims pritaikytos sankcijos skatina piliečių įsitraukimą, taip pat sudaro įspūdį visuomenei, kad valdantysis elitas negali nusižengti taisyklėms ir normoms nepatirdamas sankcijų. Tai, anot J. Maierio, skatina piliečių suvokimą, jog politinė sistema funkcionuoja tinkamai, o tai turėtų daryti teigiamą poveikį pasitikėjimui institucijomis ir politine sistema bendrai¹⁶. Remiantis nusikaltimų ir politinių skandalų analogija, galima daryti išvadą, kad svarbu yra ne tik nubausti skandalų dalyvius, bet ir ar valdžia imasi veiksmų, kurie užkirstų kelią panašioms atvejams, sukėlusiems politinį skandalą, ar sumažintų tikimybę, kad jų pasitaikys ateityje, pavyzdžiui, tobulina viešojo valdymo tvarkas ir praktikas. Tokie valdžios veiksmai visuomenės akyse galėtų būti traktuojami kaip tinkamas valdžios darbas ar gero valdymo principų stiprinimas, o tai nemažos dalies mokslininkų yra įvardijama kaip veiksniai, skatinantys pasitikėjimo valdžia stiprėjimą¹⁷.

Galiausiai, remiantis nefunkcionaliu požiūriu, yra laikomasi nuostatos, jog politiniai skandalai yra iš esmės nepalankūs reiškinys demokratiniam valdymui, nes ne tik diskredituoja politikus, įsivėlusius į politinius skandalus, bet ir skatina neigiamą visuomenės nuomonę apie visą politinį elitą ir skepticizmą jo ir valdžios atžvilgiu. Tokią visuomenės reakciją lemia pojūtis, kad politinė sistema ir institucijos pačios atveria galimybę pažeisti normas ir taisykles, nes veikia nepakankamai efektyviai ir neturi prevencinių priemonių nusižengimams užkirsti kelią¹⁸.

Nefunkcionalaus požiūrio į politinius skandalus prielaidas puikiai patvirtina Shauno Bowlerio ir Jeffrey A. Karpo atliktas empirinis tyrimas, kuriuo autoriai siekė išsiaiškinti, ar politiniai skandalai, į kuriuos buvo įsivėlę JAV ir Jungtinės Karalystės politikai, turėjo neigiamą įtaką rinkėjų pasitikėjimui atstovaujamosiomis institucijomis. Tyrimo rezultatai parodė, kad abiejų šalių atvejais politiniai skandalai ne tik sumažino politikų, įsivėlusius į politinius skandalus, reitingus, bet ir turėjo neigiamą įtaką visuomenės pasitikėjimui JAV Kongresu ir Jungtinės Karalystės Parlamentu¹⁹.

Prie panašių išvadų prieina ir Nickas Vivyanas bei Markusas Wagneris, kurie savo tyrime, pasitelkę britų rinkiminės studijos apklausos duomenis, apimančius 2008–2011 m. laikotarpį, lygino dviejų rinkėjų grupių

(vienos, kurios atstovai Parlamente buvo įsivėlę į 2009 m. vykusį politinį skandalą, ir kitos, kurios atstovai Parlamente neturėjo sąsajų su skandalu) pasitenkinimo demokratiniu valdymu pokyčius. Gauti rezultatai parodė, jog didžiulio žiniasklaidos dėmesio susilaukęs politinis skandalas, į kurį buvo įsivėlę daug Jungtinės Karalystės Parlamento narių, kaltintų nesąžiningu disponavimu parlamentinėmis išlaidomis, turėjo neigiamą poveikį rinkėjų pasitenkinimui demokratine valdymo sistema, tačiau tas poveikis buvo trumpalaikis²⁰.

Staffano Kumlino ir Peterio Esaiassono atlikto tyrimo, apimančio laikotarpį nuo 1977 iki 2007 m. ir devyniolika Vakarų Europos valstybių, rezultatai parodė, jog politiniai skandalai gali turėti ir ilgalaikį neigiamą poveikį visuomenės pasitenkinimui demokratine valdymo sistema. Tyrime daroma išvada, kad politiniai skandalai, vykę rinkimų kontekste, turėjo ilgalaikę neigiamą įtaką piliečių pasitenkinimui demokratiniu valdymu, nors su kiekvienais naujais rinkimais jų poveikis buvo vis mažesnis. Mažėjimą autoriai siejo su visuomenės įsivyravusia situacija, kurią įvardijo kaip „nuovargį nuo skandalų“ (angl. *scandal fatigue*), pasireiškiantį sumažėjusiais visuomenės lūkesčiais valdžiai ir politikams, kritiškesniu požiūriu į žiniasklaidą, apatiškumu naujiems skandalams. Tyrimo rezultatai taip pat parodė, kad neigiamas politinio skandalo poveikis valdžios vertinimui yra didesnis tais atvejais, kai į jį yra įsivėlęs ne vienas, bet keli valdžios atstovai ar institucijos, nes tokiu atveju visuomenė yra linkusi skandalui priskirti didesnę svarbą ir jį laikyti visų politikų veiksmus ar visos valdžios darbą atspindinčiu įvykiu²¹.

Kaip matyti iš skirtingų požiūrių į politinius skandalus aptarimo, nėra vienodos nuomonės, kaip ir koku mastu pasireiškia politinių skandalų poveikis valdžios vertinimui. Vis dėlto empirinių tyrimų politinių skandalų tematika analizė atskleidžia, kad didžiojoje dalyje mokslinių tyrimų yra patvirtinamos nefunkcionalaus požiūrio į politinius skandalus prielaidos, todėl kitame skyriuje bus siekiama detaliau aptarti veiksnius, galinčius turėti įtakos neigiamo politinių skandalų poveikio pasitikėjimui pasireiškimui.

1.2. Politinių skandalų poveikį sustiprinantys ir sušvelninantys veiksniai

Mokslininkai, analizuojantys politinių skandalų ir pasitikėjimo valdžia sąsajas, įvardija nemažai veiksnių, galinčių sustiprinti ar sušvelninti neigiamo politinių skandalų poveikio pasitikėjimui mastą. Kaip vienas pagrindinių tokių veiksnių yra įvardijama žiniasklaida, esanti, iš esmės, vieninteliu ir pagrindiniu žinių, susijusių politiniais skandalais, šaltiniu²². Tačiau, kaip pažymi Matsas Ekströmas ir Bengtas Johanssonas, žiniasklaidoje pasirodžiusi informacija, susijusi su netinkamu valdžios atstovų elgesiu, turi tikslą ne tik atskleisti tiesą ir demaskuoti prasižengusiuosius, bet ir pritraukti kuo didesnės auditorijos dėmesį, o tai padeda populiarinti įvairias internetines naujienų svetaines, TV kanalus, taip pat didina laikraščių pardavimus²³. Taigi žurnalistai, skleidami informaciją apie politinius skandalus, ne tik atlieka žinių reporterių

darbą, bet ir pateikia skandalų interpretacijas ir gali nukreipti skandalo plėtojimąsi tam tikra linkme²⁴.

Hanso M. Kepplingerio ir Simone#os C. Ehmgig teigimu, kuo daugiau straipsnių, susijusių su politiniu skandalu, pasirodo žiniasklaidoje ir kuo kritiškesnio požiūrio yra laikomasi, tuo labiau tikėtina, kad politinio skandalo neigiamas poveikis valdžios vertinimui pasireikš didesniu mastu²⁵. Franciso L. F. Lee teigimu, atsižvelgiant į komunikuojamą turinį ir informacijos apie politinį skandalą perdavimo aktyvumą, politinis skandalas, apimantis kokio nors politinio veikėjo prasižengimą ar netinkamą elgesį, visuomenėje gali būti pradedamas traktuoti kaip visos atstovaujamos valdžios ar net visos politinės sistemos problema²⁶.

Taigi, kaip matyti iš žiniasklaidos veiksnio aptarimo, kokiu mastu šio veiksnio įtaka lems politinių skandalų poveikį pasitikėjimui, gali priklausyti nuo daugelio dėmenų – informacijos apie politinius skandalus turinio, dažnumo ar kritiškumo. Šio tyrimo kontekste, nesiekiant visapusiškai įvertinti žiniasklaidos veiksnio įtakos, bus koncentruojamasi į vieną iš žiniasklaidos veiksnio dėmenų – pranešimo apie politinius skandalus dažnumą, toliau įvardijamą kaip politinių skandalų žiniasklaidoje eskalavimo intensyvumo lygis.

Kaip kitas svarbus veiksnys, galintis sustiprinti ar sušvelninti neigiamą politinių skandalų poveikio pasitikėjimui mastą, gali būti įvardytas politinio skandalo tipas. Kaip rodo Prancūzijoje atlikto tyrimo rezultatai, prancūzai politinius skandalus, susijusius su politikų privataus gyvenimo sfera, vertina gerokai atlaidžiau nei politinius skandalus, kurie apima nusižengimus, priskiriamus viešajai sferai²⁷. Jameso Carlsono ir kitų atlikto eksperimentinio tyrimo JAV rezultatai parodė, jog politikos veikėjai, padarę finansinio pobūdžio prasižengimus, yra vertinami labiau neigiamai, nei politikos veikėjai, padarę seksualinio pobūdžio prasižengimus²⁸. Taip pat seksualinio tipo politiniai skandalai yra vertinami švelniau, palyginti su korupcinio pobūdžio politiniais skandalais. Kaip parodė Scotto J. Basingerio atlikto tyrimo rezultatai, politikų, kurie buvo pagauti ėmę kyšius, kituose rinkimuose gautų balsų skaičius sumažėjo 8 procentiniais punktais, o politikų, kurie buvo įsivėlę į seksualinio pobūdžio politinius skandalus – 5 procentiniais punktais²⁹. Davido Doherty ir kitų eksperimentinis tyrimas atskleidė, kad moralinio ir finansinio pobūdžio politinių skandalų vertinimas priklauso ir nuo to, ar nusižengimai kyla iš privačios, ar viešos gyvenimo sferos. Labiau neigiamai vertinami tie nusižengimai, kurie turi tiesioginių sąsajų su skandalo dalyvių oficialiai einamomis pareigomis³⁰.

Lietuvos atveju, kaip atskleidžia surinkti politinių skandalų duomenys, apimantys 2004–2016 m., absoliuti dauguma politinių skandalų yra susiję būtent su valdymu. Ypatingas žiniasklaidos dėmesys valdymo politiniams skandalams rodo, jog šio tipo politiniai skandalai Lietuvos visuomenės akyse yra vertinami kaip svarbesni nei kitokio tipo politiniai skandalai. Dėl šios priežasties yra nuspręsta tirti būtent valdymo politinių skandalų poveikį pasitikėjimo valstybės institucijomis kaitai. Tokie skandalai, atsižvelgiant į jau surinktus politinių skandalų duomenis, yra skirstomi

į du tipus: „sunkesnio“ pobūdžio nusižengimus apimančių valdymo–korupcinį tipą bei „švelnesnio“ pobūdžio nusižengimus apimančių valdymo–nekorupcinį tipą.

Visuomenės narių išankstiniai požiūriai ir nuostatos (partinis šališkumas, politinis cinizmas, stereotipai lyties ir rasės atžvilgiu) taip pat nemažos dalies autorių yra įvardijami kaip svarbūs veiksniai, nuo kurių gali priklausyti politinių skandalų poveikio pasitikėjimui mastas³¹. Tačiau, atsižvelgiant į tai, kad šiame straipsnyje yra analizuojamas tik Lietuvos atvejis, o pasitikėjimo institucijomis pokyčiai yra stebimi kas mėnesį, visuomenės narių išankstiniai požiūriai ir nuostatos, kurių kaitai, kaip žinoma, gali prireikti gana ilgo laiko tarpo³², nėra detaliau aptariami ir įtraukiami į šio darbo teorinį ir empirinį analizės modelius.

1.3. Kiti veiksniai, galintys turėti įtakos pasitikėjimo institucijomis kaitai

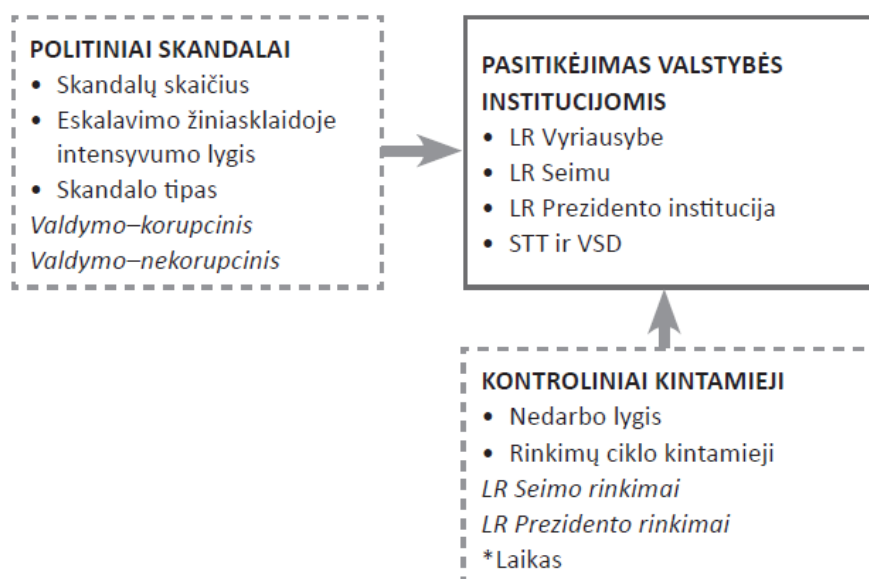
Kaip minėta įvade, siekiant įvertinti politinių skandalų poveikį visuomenės pasitikėjimo valstybės institucijomis kaitai, šiame straipsnyje yra remiamasi institucinės teorijos prielaidomis, teigiančiomis, jog pasitikėjimas valdžia yra paremtas individų racionaliais pasirinkimais, kuriems įtakos turi institucijų veiklos ir darbo vertinimas, susiję su individų tiesiogine patirtimi ir žinojimu³³. Kitaip tariant, pabrėžiama tiesioginės ir dabartinės individų patirties svarba pasitikėjimui valdžia. Kaip vieni pagrindinių veiksnių, galinčių turėti įtakos pasitikėjimo valdžia pokyčiams, remiantis institucine teorija, yra įvardijama šalies ekonominė situacija (nedarbo lygis, infliacija), piliečių dalyvavimo ir įsitraukimo į valstybės valdymo procesus lygis, nesąžiningų ir korumpuotų valdžios atstovų praktikų pasireiškimas (politiniai skandalai), valdžios sudėtis bei paslaugų teikimo kokybė³⁴.

Šio tyrimo kontekste į teorinį ir empirinį analizės modelius, kaip kontroliniai kintamieji, yra įtraukiami nedarbo lygis ir rinkimų ciklai. Pastarieji pasirinkti atsižvelgiant į tyrimui reikalingų kasmėnesinių duomenų prieinamumą, be to, nedarbo lygio kintamasis gana gerai koreliuoja su daug kitų ekonomikos rodiklių³⁵. Kaip rodo Klausio Armingeono ir Kai Guthmanno atlikto tyrimo, apėmusio dvidešimt šešias ES valstybes 2007–2011 m. laikotarpiu, rezultatai, nedarbo lygio kilimas turi reikšmingą neigiamą įtaką visuomenės pasitikėjimui parlamentu ir demokratine valdymo sistema³⁶. Marco Hooghe'o ir Dieterio Stierso atlikto tyrimo Belgijoje rezultatai atskleidžia, jog valstybėse, kuriose yra įtvirtinta proporcinė rinkimų sistema, įvykus naujiems rinkimams, visuomenės pasitikėjimas politinėmis institucijomis yra linkęs padidėti, ir tai nepriklauso nuo to, kuri partija ar politikai laimi rinkimus³⁷. Nors mokslininkai, aiškindami pasitikėjimo institucijomis kaitą, neretai daro skirtį tarp politinių ir teisėsaugos institucijų, tačiau, kaip rodo Mildos Burnytės atlikto tyrimo rezultatai, Lietuvos visuomenė, vertindama politinių ir teisėsaugos institucijų veiklą, nedaro griežtos perskyros³⁸, todėl šio tyrimo kontekste kontroliniai kintamieji parinkti bendrai visoms analizuojamoms valstybės institucijoms. Taip

pat atkreipiamas dėmesys, kad nedidelis kontrolinių kintamųjų skaičius yra pasirinktas atsižvelgiant į tyrime stebimų atvejų skaičių siekiant apsisaugoti nuo perdėto modelio pritaikymo duomenims rizikos.

1.4. Teorinis analizės modelis ir hipotezės

Remiantis instituciniu požiūriu į pasitikėjimo valdžia kaitą, nefunkcionaliu požiūriu į politinius skandalus bei kitų autorių atliktų empirinių tyrimų rezultatais, sudaromas šio darbo teorinis analizės modelis. Juo remiantis bus siekiama nustatyti sąsajas tarp politinių skandalų ir pasitikėjimo valstybės institucijomis (žr. 1 pav.).

1 pav
Teorinis analizės modelis
Šaltinis: sudaryta autorės

Kaip matyti iš teorinio analizės modelio, šiame darbe yra skiriami keturi priklausomieji kintamieji: pasitikėjimas LR Vyriausybe, pasitikėjimas LR Seimu, pasitikėjimas LR Prezidento institucija ir pasitikėjimo STT ir VSD indeksas. Pastarasis yra sudaromas atsižvelgiant į tai, kad politinių skandalų, susijusių su STT ir VSD, skaičius yra sąlyginai nedidelis, šios institucijos yra tarpusavyje panašios (politiškai neutralios ir priskiriamos teisėsaugos institucijų grupei), be to, pasitikėjimo lygis šiomis institucijomis stipriai koreliuoja tarpusavyje (koreliacijos koeficientas – 0,87).

Kaip nepriklausomieji kintamieji yra įvardijami politiniai skandalai, politinių skandalų eskalavimo žiniasklaidoje intensyvumo lygis ir skirtingo tipo politiniai skandalai. Politiniu skandalu šiame tyrime, remiantis kitų autorių pateikiamais politinių skandalų apibrėžimais³⁹, yra įvardijamas skandalingas įvykis, atitinkantis tris pagrindinius kriterijus. Pirma, skandalingas įvykis apima visuomenėje vyraujančių vertybių, normų ar moralinių įsitikinimų ribų peržengimą. Pastarasis,

atsižvelgiant į šio tyrimo pobūdį, yra tiesiogiai susijęs su valdymu. Antra, skandalingo įvykio kaltininkas yra politikas, valstybės tarnautojas, politinė ar valstybės institucija ar jai pavaldi įstaiga (šio tyrimo kontekste kaltininko fiksavimui pakanka į viešumą iškilusių pagrįstų įtarimų dėl institucijos ar jos pareigūno padarytų netinkamų veiksmų). Trečia, apie skandalingą įvykį visuomenė yra gausiai ir išsamiai informuojama pasitelkus žiniasklaidos priemones (šio tyrimo kontekste – internetinėje naujienų svetainėje *delfi.lt*). Komunikavimo žiniasklaidoje intensyvumas yra laikomas pakankamai dideliu skandalingą įvykį priskirti politiniam skandalui tuo atveju, kai bent vieną mėnesį straipsnių apie padarytą nusižengimą skaičius yra ne mažesnis nei dešimt, o bendras visų straipsnių, susijusių su politiniu skandalu, skaičius yra ne mažesnis nei dvidešimt. Politinių skandalų įtaka, kaip reiškiny, operacionalizuojama skandalų skaičiaus, išreikšto skandalų skaičiumi kiekvieną mėnesį, kintamuoju.

Politiniai skandalai, atsižvelgiant į tai, kas yra skandalo kaltininkai, yra priskiriami tam tikrai valstybės institucijai ar institucijų grupei, kurios pasitikėjimo pokyčiai yra stebimi. Politinis skandalas yra priskiriamas LR Prezidento institucijai, kai politinio skandalo kaltininkas yra LR Prezidentas ar asmuo, dirbantis LR Prezidentūroje; LR Vyriausybei, kai skandalo kaltininkas yra ministras pirmininkas, ministras, viceministras ar asmuo, dirbantis Vyriausybės kanceliarijoje ar ministerijoje, taip pat Vyriausybei ar kuriai nors ministerijai pavaldžios įstaigos vadovas; LR Seimui, kai skandalo kaltininkas yra Seimo narys, Seime esanti partija ar Seimo kanceliarijos darbuotojas; STT ir VSD institucijų grupei, kai skandalo kaltininkas yra STT ar VSD dirbantis asmuo.

Politinio skandalo eskalavimo žiniasklaidoje intensyvumo lygis šiame darbe yra apibrėžiamas kaip informacijos apie politinį skandalą perdavimo dažnis, išreikštas straipsnių skaičiumi kiekvieną mėnesį. Politiniai skandalai, kaip minėta, remiantis padaryto nusižengimo pobūdžiu, yra skirstomi į du tipus: valdymo–korupcinius ir valdymo–nekorupcinius. Politiniai skandalai yra priskiriami valdymo–korupciniam tipui, kai padarytas nusižengimas, dėl kurio kyla politinis skandalas, apima kyšio ėmimo, papirkimo, prekybos poveikiu ar piktnaudžiavimo tarnyba elementus. Pastarasis pasireiškia politiko ar valstybės tarnautojo veika, kai turimos pareigos yra naudojamos ne tarnybos interesais arba ne pagal įstatymus ar kitus teisės aktus, bet siekiant asmeninės naudos, taip pat veiksmais, viršijančiais suteiktus įgaliojimus⁴⁰. Visi kiti su valdymu susiję politiniai skandalai yra priskiriami valdymo–nekorupciniam tipui. Detalesnis priklausomųjų ir nepriklausomųjų kintamųjų operacionalizavimas ir pritaikymas regresijos modeliams yra pateikiamas šio straipsnio prieduose (žr. 1 priedą).

Tais atvejais, kai politinių skandalų poveikis pasitikėjimui valstybės institucija jaučiamas ne ilgiau kaip tris mėnesius, yra laikoma, kad politinių skandalų poveikis pasitikėjimui yra trumpalaikis. Kai politinių skandalų poveikis pasitikėjimui valstybės institucija jaučiamas ilgiau nei tris mėnesius, yra laikoma, kad politinių skandalų poveikis pasitikėjimui yra ilgalaikis.

Remiantis teorinėje dalyje aptartu nefunkcionaliu požiūriu į politinius skandalus yra daroma prielaida, jog politiniai skandalai darys tiesioginę neigiamą įtaką pasitikėjimui valstybės institucijomis. Neigiama įtaka, tikėtina, pasireikš stipriau ar švelniau, tai priklausys nuo politinio skandalo eskalavimo žiniasklaidoje intensyvumo lygio bei skandalo tipo. Kylant politinių skandalų eskalavimo žiniasklaidoje intensyvumo lygiui, tikėtina, kils ir neigiamas politinių skandalų poveikis pasitikėjimui valstybės institucijomis. Atsižvelgiant į tai, kad valdymo–korupcinio tipo politiniai skandalai apima „sunkaus“ pobūdžio politikos veikėjų prasižengimus (atsakomybė už korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas yra reglamentuojama pagal LR baudžiamojo kodekso nuostatas), tikėtina, jog būtent tie politiniai skandalai, kurie yra priskiriami valdymo–korupcinio tipo politiniams skandalams, darys didesnę neigiamą įtaką visuomenės pasitikėjimui valstybės institucijomis nei valdymo–nekorupcinio tipo politiniai skandalai.

Kaip kontroliniai nepriklausomieji kintamieji yra įvardijami nedarbo lygis ir rinkimų ciklai. Remiantis teoriniu pagrindu, yra daroma prielaida, jog nedarbo lygio svyravimai gali turėti įtakos pasitikėjimo valstybės institucijomis kaitai – kylant nedarbo lygiui šalyje, tikėtina, mažės pasitikėjimas valstybės institucijomis. Rinkimų ciklo kintamasis yra skiriamas į du atskirus kiekybinius kintamuosius: LR Prezidento rinkimai ir LR Seimo rinkimai. Remiantis teoriniu pagrindu, daroma prielaida, kad naujos valdžios išrinkimas, tikėtina, turės teigiamą įtaką pasitikėjimui valstybės institucijomis. Rinkimų ciklai neturėtų būti aktualūs STT ir VSD institucijų atveju, nes šių institucijų vadovai nesikeičia naujai išrinkus politinę valdžią, todėl į šioms institucijoms skirtus regresijos modelius rinkimų ciklo kintamasis nebus įtrauktas.

Toliau yra pateikiamos šio darbo hipotezės (žr. 1 lentelę). Pirmosios trys hipotezės yra susijusios su visuminiu politinių skandalų poveikiu pasitikėjimui. Kitos dvi hipotezės yra susijusios su politinių skandalų savybėmis (poveikio mechanizmais) ir jų įtaka politinių skandalų neigiamo poveikio pasitikėjimui pasireiškimo mastui. Atkreipiamas dėmesys, jog 1 lentelėje pateikiamos hipotezės yra skirtos LR Vyriausybei. Hipotezės, skirtos kitoms analizuojamoms institucijoms, yra analogiškos, todėl nėra kartojamos.

1 lentelė
Tyrimo hipotezės: LR Vyriausybės atvejis

HIPOTEZĖS	
H1 (a):	Politiniai skandalai, susiję su LR Vyriausybe, daro neigiamą poveikį visuomenės pasitikėjimui LR Vyriausybe
H2 (a):	Neigiamas politinių skandalų, susijusių su LR Vyriausybe, poveikis visuomenės pasitikėjimui šia institucija yra trumpalaikis
H3 (a):	Neigiamas politinių skandalų, susijusių su LR Vyriausybe, poveikis visuomenės pasitikėjimui šia institucija yra ilgalaikis
H4 (a):	Kuo aukštesnis politinio skandalo, susijusio su LR Vyriausybe, eskalavimo žiniasklaidoje intensyvumo lygis, tuo didesnis neigiamas poveikis visuomenės pasitikėjimui LR Vyriausybe
H5 (a):	Valdymo–korupcinio tipo politiniai skandalai, susiję su LR Vyriausybe, daro didesnę neigiamą poveikį visuomenės pasitikėjimui LR Vyriausybe nei valdymo–nekorupcinio tipo politiniai skandalai

Šaltinis: sudaryta autorės

2. Dinaminė regresija su laiko eilučių duomenimis

Kaip minėta, siekiant išsiaiškinti ryšį tarp politinių skandalų ir pasitikėjimo valstybės institucijomis Lietuvoje, šiame darbe yra atliekama **dinaminė regresinė analizė su laiko eilučių duomenimis**. Šis metodas yra pasirinktas atsižvelgiant į tai, kad politinių skandalų poveikis pasitikėjimui, tikėtina, pasireiškia ne iš karto, o tik bėgant laikui, o tai reiškia, jog įprasta ir daug dažniau socialiniuose moksluose aptinkama tiesinė regresija nėra tinkamas metodas. Dinaminės regresijos modeliai yra skirstomi į tris pagrindines kategorijas: modeliai, kai pavėlinami tiek priklausomieji, tiek nepriklausomieji kintamieji; modeliai, kai pavėlinami tik priklausomieji kintamieji; modeliai, kai pavėlinami tik nepriklausomieji kintamieji ⁴¹. Šio tyrimo atveju yra naudojami trečio varianto modeliai, kurie mokslinėje literatūroje įvardijami kaip paskirstyto vėlavimo modeliai (angl. *Distributed Lag Models*) ⁴². Šie modeliai gali būti baigtiniai arba nebaigtiniai. Šiame tyrime yra sudaromi baigtinio tipo paskirstyto vėlavimo modeliai laikantis prielaidos, jog kintamojo x_t pokytis daro poveikį y_t tik tam tikrą fiksuotą laikotarpį ⁴³. Šio tyrimo atveju visų į analizę įtrauktų kintamųjų reikšmės yra fiksuojamos kas mėnesį, o parametrų apskaičiavimui yra pasitelkiamas paprastų mažiausių kvadratų metodas (angl. *ordinary least squares*). Taigi regresijos modeliai šiame darbe yra sudaromi pagal šią formulę:

$$y_t = \alpha + \beta_0 x_t + \beta_1 x_{t-1} + \beta_2 x_{t-2} + \dots + \beta_k x_{t-k} + u_t \quad (4)$$

čia y_t – priklausomojo kintamojo reikšmė laikotarpiu t , α – konstanta, u_t – stacionarios matavimų paklaidos, β – paskirstytasis vėlavimas (angl. *lag*) egzogeninio kintamojo x laiko eilutėje, apibrėžiantis, kaip x veikia y per tam tikrą laiką.

Siekiant patikrinti visas šio tyrimo hipotezes, kiekvienos institucijos atvejui yra sudaromi du atskiri regresinės analizės modeliai – redukuotas ir pilnas. Siekiant išvengti „tariamąsios“ regresijos (angl. *spurious regression*) rezultatų, į šiame tyrime sudaromus regresijos modelius yra įtraukiami tik tie kiekybiniai kintamieji, kurių duomenys yra stacionarūs. Kiekybinių duomenų stacionarumui tikrinti šiame darbe yra naudojami trys stacionarumo testai – *išplėstinis Dickey–Fullerio, Kwiatkowskio–Phillipso–Schmidto–Shino* ir *Phillipso–Perrono* ⁴⁵. Kiekybiniai kintamieji, kurių duomenys nėra stacionarūs, į regresijos modelį įtraukiami tik tuo atveju, jei duomenys yra kointegruoti. Taip pat į šiame tyrime sudaromus regresijos modelius yra įtraukiamas laiko kintamasis. Kadangi laiko eilučių duomenys turi tam tikrą tendenciją, kurią lemia laikas (ar, tiksliau, kokios nors kitos sąlygos, kintančios laike), tai šio kintamojo įtraukimas į regresijos modelius taip pat padeda išvengti galimų „melagingų“ sąryšių atsiradimo.

Siekiant į regresijos modelius įtraukti optimalų skaičių pavėlinimų, yra žiūrima, ar yra statistiškai reikšmingas ryšys tarp pasitikėjimo valstybės institucijomis ir politinių skandalų skaičiaus (vėliau politinių skandalų straipsnių skaičiaus), į modelį įtraukiant dešimt pavėlinimų,

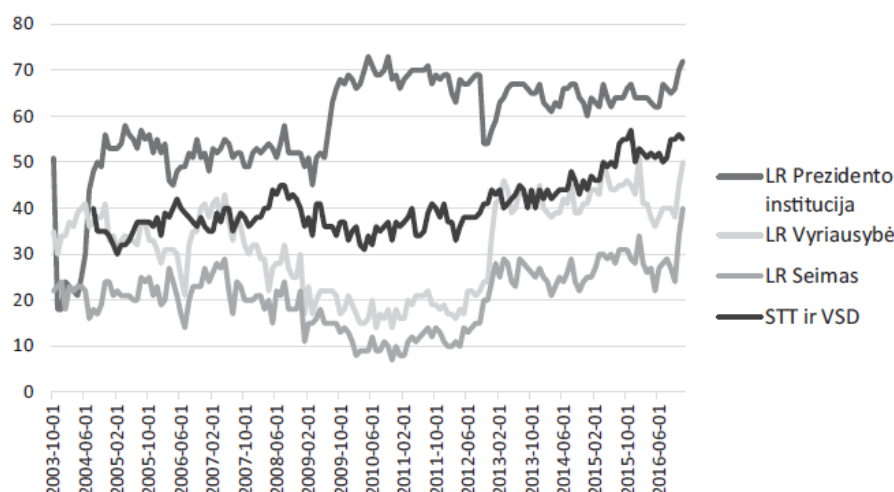
vėliau juos mažinant iki tokio skaičiaus, kad visi į modelį įtraukti pavėlinimai būtų statistiškai reikšmingi. Sudarant regresijos modelius taip pat yra atsižvelgiama į koreliacinių ryši tarp nepriklausomųjų kintamųjų (žiūrima į VIF testo rezultatus, kurie parodo, ar nėra multikolinearumo problemos ⁴⁶) ir į modelio aiškinamąją galią (žiūrima į Akaike#ės informacijos kriterijų (AIC) ⁴⁷). Politinių skandalų kategorijos, kurioms nepriskiriamas nė vienas politinis skandalas, nėra įtraukiamos į regresinės analizės modelius.

3. Politinių skandalų duomenys

Kaip minėta, šiam tyrimui reikalingi politinių skandalų duomenys buvo renkami internetinėje naujienų svetainėje *delfi.lt* keliais pagrindiniais etapais. Pirmojo etapo metu iš *delfi.lt* straipsnių archyvo, apimančio visas dienos naujienas nuo 2004 m. sausio iki 2016 m. gruodžio mėnesio, buvo atrinkti straipsniai, kurių pavadinimuose yra minimi bet kokio pobūdžio su valdžios atstovais ar institucijomis susiję nusižengimai (vėliau į analizę papildomai įtraukti 2003 m. spalio–gruodžio mėnesiai, kurie žymi Rolando Pakso skandalo pradžią). Antrojo etapo metu atrinkti straipsniai buvo sugrupuoti pagal tematiką (pvz., visi su „Vijūnėlės“ dvaro skandalu susiję straipsniai sužymėti vienodu raktiniu žodžiu – *Vijūnėlė*). Trečiojo etapo metu iš tyrimo duomenų pašalinti visi pavieniai straipsniai, taip pat nedidelį straipsnių kiekį (mažiau nei 20) turinčios pagal tematiką suskirstytos straipsnių grupės. Ketvirtąjo etapo metu, atsižvelgus į padaryto nusižengimo pobūdį, tyrimui atrinkti tik tie politiniai skandalai, kurie turi tiesioginių sąsajų su valdymu.

Taigi, atlikus monitoringą internetinėje naujienų svetainėje *delfi.lt* paaiškėjo, kad, remiantis šiame straipsnyje apibrėžiama politinio skandalo sąvoka, iš viso Lietuvoje 2004–2016 m. (imtinai) vyko keturiasdešimt trys politiniai skandalai, susiję su valdymu. Šis tyrimas, atsižvelgiant į analizei pasirinktas valstybės institucijas, apima trisdešimt keturis politinius skandalus, jų sąrašas yra pateikiamas šio darbo 2 priede.

Daugiausia valdymo politinių skandalų (dvidešimt vienas) yra susiję su LR Vyriausybe, keturiolika politinių skandalų – su LR Seimu, šeši politiniai skandalai – su STT ir VSD institucijomis ir trys – su LR Prezidento institucija. Politinių skandalų pasiskirstymas pagal institucijas rodo, jog daugiausia politinių skandalų yra susiję būtent su tomis institucijomis, kurioms yra būdingas pats žemiausias visuomenės pasitikėjimo lygis analizuojamu laikotarpiu, o mažiausiai – su LR Prezidento institucija, kuria pasitikėjimas yra didžiausias (žr. 2 pav.).

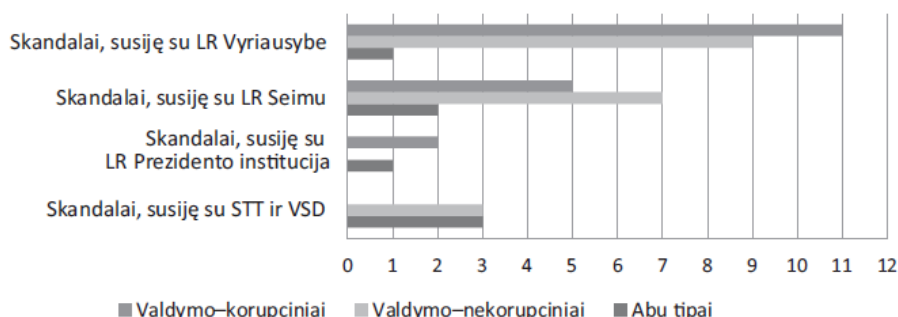

2 pav

Pasitikėjimo valstybės institucijomis lygio svyravimo tendencijos, 2003 m. pab.–2016 m.

Šaltinis: sudaryta autorės

Politinių skandalų pasiskirstymas pagal tipus išsidėsto taip: keturiolika politinių skandalų yra priskiriama valdymo–korupciniam tipui, septyniolika – valdymo–nekorupciniam tipui ir trys politiniai skandalai, dėl savo kompleksiskumo, – abiem tipams. Iš 3 pav. matyti, kaip skirtingo tipo politiniai skandalai pasiskirsto pagal institucijas. Valdymo–korupcinio tipo politiniai skandalai dominuoja tarp politinių skandalų, priskiriamų LR Vyriausybei. LR Seimo atveju daugiausia politinių skandalų yra susiję su valdymo–nekorupcinio tipo politiniais skandalais. LR Prezidento institucijai yra būdingi du valdymo–korupciniai ir vienas politinis skandalas, priskiriamas abiem tipams, o STT ir VSD institucijoms – trys valdymo–nekorupciniai politiniai skandalai ir trys politiniai skandalai, priskiriami abiem tipams.

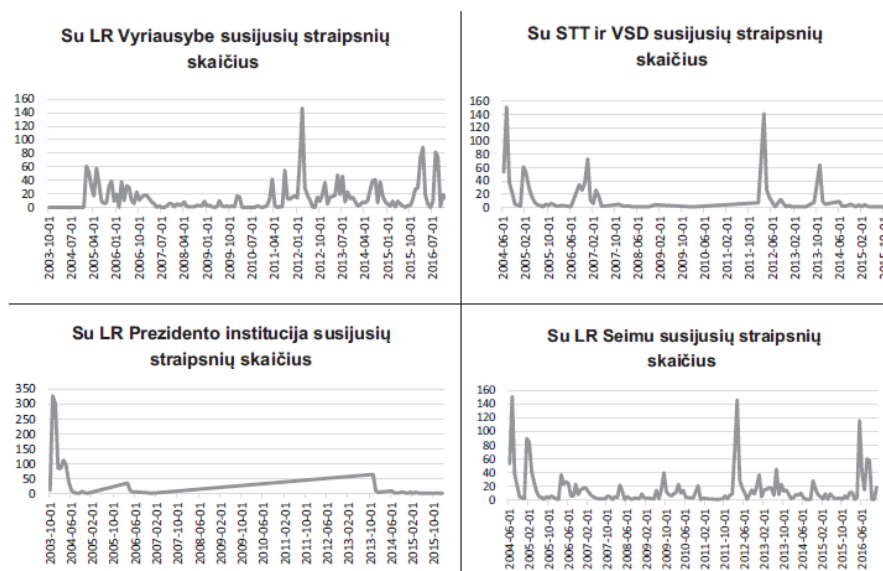
3 pav

Skirtingų tipų politinių skandalų pasiskirstymas pagal institucijas

Šaltinis: sudaryta autorės

Straipsnių politinių skandalų tematika, susijusių su konkrečia analizuojama institucija, skaičiaus svyravimo tendencijos yra pavaizduotos 4 pav. Kadangi politiniai skandalai tarpusavyje turi sąlyčio taškų, tai straipsnių skaičius tam tikrą mėnesį rodo visų tuo metu vykstančių politinių skandalų straipsnių sumą. Straipsnių skaičius,

būdingas atskiriems politiniams skandalams, yra pateikiamas šio darbo 2 priede.

4 pav

Straipsnių politinių skandalų tematika skaičiaus svyravimo tendencijos

Šaltinis: sudaryta autorės

4. Rezultatai

Šiame skyriuje yra pristatomi sudarytų dinaminių regresijos modelių rezultatai. Pirmiausia yra aptariami redukuotų modelių, į kuriuos įtraukti tik politinių skandalų skaičiaus ir kontroliniai nedarbo lygio, rinkimų ciklo ir laiko kintamieji, rezultatai (žr. 2 lentelę). Remiantis jais, yra daromos išvados apie hipotezes, susijusias su visuminiu politinių skandalų poveikiu pasitikėjimui. Vėliau yra aptariami pilnų modelių, į kuriuos įtraukti ir eskalavimo žiniasklaidoje intensyvumo lygio, ir politinių skandalų tipų kintamieji, rezultatai (žr. 4 lentelę). Remiantis jais, yra daromos išvados apie hipotezes, susijusias su politinių skandalų savybėmis (poveikio mechanizmais) ir jų įtaka politinių skandalų neigiamo poveikio pasitikėjimui pasireiškimo mastui.

2 lentelė.
Redukuotų dinaminų regresijos modelių rezultatai

		LR Vyriausybė	LR Seimas	LR Prezidento institucija	STT ir VSD
Politinių skandalų skaičius, 1 pavėlinimas	Estimate	-2,291***	-1,759***	-6,203***	-1,041**
	Std. error	0,646	0,413	1,758	0,378
	t value	-3,544	-4,257	-3,528	-2,755
Politinių skandalų skaičius, 2 pavėlinimai	Estimate	-	-	-4,776**	-
	Std. error	-	-	1,737	-
	t value	-	-	-2,749	-
Nedarbo lygis (proc.), 1 pavėlinimas	Estimate	-1,773***	-1,250***	-	-0,830***
	Std. error	0,160	0,088	-	0,060
	t value	-11,063	-14,198	-	-13,904
Mėnesių skaičius po LR Seimo rinkimų, 1 pavėlinimas	Estimate	-0,101*	-0,122***	-	-
	Std. error	0,041	0,025	-	-
	t value	-2,457	-4,970	-	-
Mėnesių skaičius po LR Pre-zidento rinkimų, 1 pavėlinimas	Estimate	-	-	-0,165***	-
	Std. error	-	-	0,033	-
	t value	-	-	-5,031	-
Laikas	Estimate	1,284***	0,802***	2,011***	1,482***
	Std. error	0,173	0,091	0,134	0,063
	t value	7,436	8,842	15,029	23,250

* p 005 **p 001 ***p 0001

Kaip matyti iš redukuotų modelių rezultatų, visų analizuojamų valstybės institucijų atvejais yra aptinkamas statistiškai reikšmingas ryšys tarp politinių skandalų skaičiaus ir pasitikėjimo lygio. Kitoms sąlygoms nekintant, politinių skandalų skaičiui padidėjus vienu, pasitikėjimo lygis LR Vyriausybėje kitą mėnesį apytiksliai sumažėja 2,3 procentinio punkto, LR Seimu – 1,8 procentinio punkto, LR Prezidento institucija – 6,2 procentinio punkto, STT ir VSD – 1 procentiniu punktu. LR Prezidento institucijos atveju politinių skandalų skaičiaus padidėjimas vienu antrą mėnesį papildomai sumažina pasitikėjimo šia institucija lygį apytiksliai 4,8 procentinio punkto. Taip pat redukuotų modelių rezultatai rodo, jog neigiamas politinių skandalų poveikis pasitikėjimo lygiui visų analizuojamų institucijų atvejais trunka ne ilgiau nei du mėnesius (kaip minėta, į regresijos modelius buvo mėginta įtraukti daugiau pavėlinimų, tačiau, nesant statistinio reikšmingumo, jų atsisakyta). Taigi, remiantis aptartais redukuotų modelių rezultatais, yra daromos išvados, susijusios su šio tyrimo hipotezėmis (žr. 3 lentelę).

3 lentelė.
Išvados, susijusios su tyrimo hipotezėmis

	LR Vyriausybė	LR Seimas	LR Prezidento institucija	STT ir VSD
H1*:	Galima atmesti H0	Galima atmesti H0	Galima atmesti H0	Galima atmesti H0
H2**:	Galima atmesti H0	Galima atmesti H0	Galima atmesti H0	Galima atmesti H0
H3***:	Negalima atmesti H0	Negalima atmesti H0	Negalima atmesti H0	Negalima atmesti H0

Šaltinis: sudaryta autorės

** H1: Politiniai skandalai, susiję su LR Vyriausybe, LR Seimu, LR Prezidento institucija ir (ar) STT ir VSD, daro neigiamą poveikį visuomenės pasitikėjimui LR Vyriausybe, LR Seimu, LR Prezidento institucija ir (ar) STT ir VSD.

** H2: Neigiamas politinių skandalų, susijusių su LR Vyriausybe, LR Seimu, LR Prezidento institucija ir (ar) STT ir VSD, poveikis visuomenės pasitikėjimui LR Vyriausybe, LR Seimu, LR Prezidento institucija ir (ar) STT ir VSD yra trumpalaikis.

*** H3: Neigiamas politinių skandalų, susijusių su LR Vyriausybe, LR Seimu, LR Prezidento institucija ir (ar) STT ir VSD, poveikis visuomenės pasitikėjimui LR Vyriausybe, LR Seimu, LR Prezidento institucija ir (ar) STT ir VSD yra ilgalaikis.

Toliau yra aptariami pilnų dinaminų regresijos modelių rezultatai (žr. 4 lentelę).

Kaip matyti iš pilnų modelių rezultatų, įtraukus papildomus politinių skandalų kintamuosius (eskalavimo žiniasklaidoje intensyvumo lygį ir politinių skandalų tipus), politinių skandalų, išreikštų straipsnių skaičiumi, įtaka pasitikėjimo lygio pokyčiams išlieka reikšminga visų institucijų, išskyrus LR Vyriausybę, atvejais. Pastarosios atveju išryškėja politinių skandalų tipų poveikis pasitikėjimo šia institucija pokyčiams. Valdymo–korupcinio tipo politiniai skandalai, palyginti su mėnesiais, kai nevyksta jokie politiniai skandalai, sumažina pasitikėjimo šia institucija lygį kitą mėnesį apytiksliai 6,6 procentinio punkto, o valdymo–nekorupcinio tipo politiniai skandalai – 3,7 procentinio punkto. LR Prezidento institucijos atveju išryškėja eskalavimo žiniasklaidoje intensyvumo lygio poveikis pasitikėjimo šia institucija pokyčiams. Dešimčia straipsnių pakilęs politinių skandalų eskalavimo žiniasklaidoje intensyvumo lygis sumažina pasitikėjimo

4 lentelė
Pilnų dinaminų regresijos modelių rezultatai

		LR Vyriausybė	LR Seimas	LR Prezidento institucija	STT ir VSD
Politinių skandalų skaičius, 1 pavėlinimas	Estimate	0,173	-1,748**	-3,640*	-1,051*
	Std. error	1,132	0,632	1,487	0,409
	t value	0,153	-2,769	-2,448	-2,597
Politinių skandalų skaičius, 2 pavėlinimai	Estimate	-	-	-3,622*	-
	Std. error	-	-	1,452	-
	t value	-	-	-2,495	-
Politinių skandalų straipsnių skaičius, 1 pavėlinimas	Estimate	0,021	0,022	-0,074***	0,001
	Std. error	0,034	0,016	0,015	0,012
	t value	0,607	1,413	-5,059	0,074
Politinių skandalų straipsnių skaičius, 2 pavėlinimai	Estimate	-	-	-0,040**	-
	Std. error	-	-	0,015	-
	t value	-	-	-2,757	-
Valdymo–korupcinio tipo politiniai skandalai, 1 pavėlinimas	Estimate	-6,635***	-0,857	-	-
	Std. error	1,824	0,959	-	-
	t value	-3,638	-0,893	-	-
Valdymo–nekorupcinio tipo politiniai skandalai, 1 pavėlinimas	Estimate	-3,713*	-0,194	-	-
	Std. error	1,700	1,032	-	-
	t value	-2,184	-0,188	-	-
Nedarbo lygis (proc.), 1 pavėlinimas	Estimate	-1,827***	-1,269***	-	-0,8303***
	Std. error	0,156	0,091	-	0,061
	t value	-11,697	-13,989	-	-13,684
Mėnesių skaičius po LR Seimo rinkimų, 1 pavėlinimas	Estimate	-0,129**	-0,127***	-	-
	Std. error	0,040	0,025	-	-
	t value	-3,221	-5,031	-	-
Mėnesių skaičius po LR Prezidento rinkimų, 1 pavėlinimas	Estimate	-	-	-0,156***	-
	Std. error	-	-	0,027	-
	t value	-	-	-5,721	-
Laikas	Estimate	1,418***	0,849***	1,701***	1,483***
	Std. error	0,192	0,117	0,117	0,065
	t value	7,406	7,276	14,567	22,785

Šaltinis: sudaryta autorės

* p 005 **p 001 ***p 0001

LR Prezidento institucijos atveju išryškėja eskalavimo žiniasklaidoje intensyvumo lygio poveikis pasitikėjimo šia institucija pokyčiams. Dešimčia straipsnių pakilęs politinių skandalų eskalavimo žiniasklaidoje intensyvumo lygis sumažina pasitikėjimo LR Prezidento institucija lygį

kitą mėnesį apytiksliai 0,7 procentinio punkto ir dar papildomai 0,4 procentinio punkto antrą mėnesį. LR Seimo atveju abiejų tipų politiniai skandalai yra arti statistinio reikšmingumo, todėl, tikėtina, kad, praplėtus stebimų atvejų skaičių, šie kintamieji galėtų įgauti statistiškai reikšmingą ryšį su pasitikėjimo šia institucija lygiu, kaip ir LR Vyriausybės atveju.

Tai, kad tik LR Prezidento institucijos atveju yra aptinkamas ne vienas, bet du mėnesius trunkantis politinių skandalų poveikis pasitikėjimui šia institucija, gali būti susiję su tuo, jog būtent LR Prezidento institucijai yra priskiriamas Rolando Pakso skandalas, pasižymintis pačiu aukščiausiu eskalavimo žiniasklaidoje intensyvumo lygiu, palyginti su visais kitais politiniais skandalais, vykusiais Lietuvoje analizuojamu laikotarpiu. Be to, R. Pakso skandalas žiniasklaidoje intensyviai yra eskaluojamas gana ilgą laiką.

Kitų institucijų atvejais nėra aptinkamas statistiškai reikšmingas ryšys tarp eskalavimo žiniasklaidoje intensyvumo lygio ir pasitikėjimo institucijomis lygio. Taigi, remiantis aptartais pilnų modelių rezultatais, yra daromos išvados, susijusios su šio tyrimo hipotezėmis (žr. 5 lentelę).

5 lentelė

Išvados, susijusios su tyrimo hipotezėmis

	LR Vyriausybė	LR Seimas	LR Prezidento institucija	STT ir VSD
H4*:	Negalima atmesti H0	Negalima atmesti H0	Galima atmesti H0	Negalima atmesti H0
H5**:	Galima atmesti H0	Negalima atmesti H0	Netikrinama, todėl H0 atmesti negalima	Netikrinama, todėl H0 atmesti negalima

Šaltinis: sudaryta autorės

** H4: Kuo aukštesnis politinio skandalo, susijusio su LR Vyriausybe, LR Seimu, LR Prezidento institucija ir (ar) STT ir VSD, eskalavimo žiniasklaidoje intensyvumo lygis, tuo didesnis neigiamas poveikis visuomenės pasitikėjimui LR Vyriausybe, LR Seimu, LR Prezidento institucija ir (ar) STT ir VSD.

** H5: Valdymo–korupcinio tipo politiniai skandalai, susiję su LR Vyriausybe, LR Seimu, LR Prezidento institucija ir (ar) STT ir VSD, daro didesnę neigiamą poveikį visuomenės pasitikėjimui LR Vyriausybe, LR Seimu, LR Prezidento institucija ir (ar) STT ir VSD nei valdymo–nekorupcinio tipo politiniai skandalai.

Išvados

Šiame straipsnyje nagrinėtas politinių skandalų, vykusių Lietuvoje 2004–2016 m. (imtina), poveikis visuomenės pasitikėjimui šiomis valstybės institucijomis: LR Vyriausybe, LR Seimu, LR Prezidento institucija, Specialiųjų tyrimų tarnyba ir Valstybės saugumo departamentu. Teorinis analizės modelis sudarytas remiantis instituciniu požiūriu į pasitikėjimo valdžia pokyčius, nefunkcionaliu požiūriu į politinius skandalus bei empirinių tyrimų, kuriuose analizuojamas politinių skandalų reiškinys ir jo sąsajos su pasitikėjimu valdžia, rezultatais. Politinio skandalo tipas ir politinių skandalų eskalavimo žiniasklaidoje intensyvumo lygis yra išskirti kaip veiksniai, galintys sustiprinti ar sušvelninti neigiamą politinių skandalų poveikį pasitikėjimui analizuojamomis institucijomis. Sąsajoms tarp politinių skandalų ir pasitikėjimo lygio nustatyti buvo atlikta dinaminė regresinė analizė su laiko eilučių duomenimis. Sudaryti dinaminės regresijos modeliai leido įvertinti, ar politiniai skandalai turi poveikio pasitikėjimui valstybės institucijomis, taip pat pamatyti, kaip politinių skandalų poveikis pasitikėjimui kinta bėgant laikui. Kiekvienos

institucijos atvejui buvo sudaryti atskiri dinaminės regresijos modeliai (redukuotas ir pilnas) įtraukiant tik tuos politinius skandalus, kurie yra susiję su analizuojama institucija.

Kaip parodė redukuotų dinaminių regresijos modelių rezultatai, politiniai skandalai gali būti vertinami kaip reikšmingas veiksnys, turintis įtakos visuomenės pasitikėjimo valstybės institucijomis kaitai. Visų keturių analizuotų institucijų ir (ar) institucijų grupių atvejais yra nustatytas neigiamas trumpalaikis politinių skandalų poveikis pasitikėjimo lygio šiomis institucijomis pokyčiams. Gauti rezultatai dera su nefunkcionalaus požiūrio į politinius skandalus prielaidomis.

Pilnų dinaminių regresijos modelių rezultatai atskleidžia, kad neigiamo politinių skandalų poveikio pasitikėjimui pasireiškimo mastui įtakos gali turėti politinių skandalų eskalavimo žiniasklaidoje intensyvumo lygis ir politinių skandalų tipai. LR Vyriausybės atveju korupcinio tipo politiniai skandalai sustiprina neigiamą politinių skandalų poveikį pasitikėjimui šia institucija, palyginti su kitais valdymo politiniais skandalais, o LR Prezidento institucijos atveju – kylant eskalavimo žiniasklaidoje intensyvumo lygiui, didėja neigiamas politinių skandalų poveikis pasitikėjimui šia institucija. Nors šiame tyrime ryšys tarp pasitikėjimo ir skirtingų savybių politinių skandalų pasitvirtina tik nedaugeliu atvejų, tačiau tai, jog tikėtasis sąryšis yra aptinkamas, galėtų būti vertinama kaip paskata išplėsti analizuojamą pasitikėjimo valstybės institucijomis raidos laikotarpį siekiant įsitikinti, kad tikrintos nulinės hipotezės nėra atmestos tik dėl stebėjimų trūkumo. Jei pasitvirtintų didesnių imčių rezultatai, susiję su politinių skandalų savybėmis (poveikio mechanizmais), tai galėtų būtų paskata tolesniems tyrimams, kuriuose pagrindinį dėmesį būtų galima skirti siekiui išsiaiškinti, nuo kokių institucijų savybių priklauso politinių skandalų poveikis pasitikėjimui jomis, taip pat Lietuvos atvejis galėtų būti lyginamas su kitų valstybių atvejais.

Toliau tyrinėjant politinių skandalų ir pasitikėjimo valstybės institucijomis sąsajas, taip pat būtų galima patikrinti ne tik tiesinę, bet ir netiesinę politinių skandalų ir pasitikėjimo valstybės institucijomis sąveiką, daugiau dėmesio skirti žiniasklaidos veksnui, įvertinant ne tik pranešimų apie politinius skandalus dažnumą, bet ir tų pranešimų kritiškumą, negatyvumą bei politinio skandalo „įrėminimą“, taip pat įvertinti tokių veiksnų kaip politinio skandalo mastas ar politinio skandalo kaltininkų statusas įtaką politinių skandalų neigiamo poveikio pasitikėjimui institucijomis pasireiškimo mastui.

Referencias

- Allern S., Pollack E., eds., *Scandalous! The Mediated Construction of Political Scandals in Four Nordic Countries*, Gothenburg, Sweden: Nordicom, 2012.
- Armingeon K., Guthman K., „Democracy in Crisis? The Declining Support for National Democracy in European Countries, 2007–2011“,

- European Journal of Political Research* 53, 2014, p. 423–442, <<https://doi.org/10.1111/1475-6765.12046>>;.
- Baltagi B. H., *Econometrics*, Berlin: Springer-Verlag, 2008.
- Basinger S. J., „Scandals and Congressional Elections in the Post-Watergate Era“, *Political Research Quarterly* 66 (2), 2012, p. 385–398, <<https://doi.org/10.1177/1065912912451144>>;.
- Bhatti Y. et al., „Political Hypocrisy: The Effect of Political Scandals on Candidate Evaluations“, *Acta Politica* 48 (4), 2013, p. 408–428, <<https://doi.org/10.1057/ap.2013.6>>;.
- Berinsky A. J. et al., „Sex and Race: Are Black Candidates More Likely to be Disadvantaged by Sex Scandals?“, *Political Behavior* 33 (2), 2011, p. 193–194, <<https://doi.org/10.1007/s11109-010-9135-8>>;.
- Birch S., Allen N., „How Honest do Politicians need to be?“, *The Political Quarterly* 81 (1), 2010, p. 49–56, <<https://doi.org/10.1111/j.1467-923x.2010.02066.x>>;.
- BNS, „Dėl FNTT skandalo apie 10 proc. smuko prezidentės reitingai“, *Lietuvos žinios*, <<https://www.lzinios.lt/lietuva/del-fntt-skandalo-apie-10-proc-smuko-prezidentes-reitingai/38606>>;, 2018 09 15.
- Bowler S., Karp J. A., „Politicians, Scandals, and Trust in Government“, *Political Behavior* 26 (3), 2004, p. 271–287, <<https://doi.org/10.1023/b:pobe.0000043456.87303.3a>>;.
- Burnytė M., „Pasitikėjimas politinėmis ir teisėsaugos institucijomis Lietuvoje“, *Teisės problemos* 4 (82), 2013, p. 109.
- Carlson J. et al., „Scandal and Political Candidate Image“, *Southeastern Political Review* 28 (4), 2008, p. 747–757, <<https://doi.org/10.1111/j.1747-1346.2000.tb00798.x>>;.
- Chanley V. A. et al., „The Origins and Consequences of Public Trust in Government“, *Public Opinion Quarterly* 64, 2000, p. 239–256.
- Citrin J., „Comment: The Political Relevance of Trust in Government“, *The American Political Science Review*, 68 (3), 1974, p. 973–988, <<https://doi.org/10.2307/1959141>>;.
- Dewan T., Dowding K., „The Corrective Effect of Ministerial Resignations on Government Popularity“, *American Journal of Political Science* 49 (1), 2005, p. 46–56, <<https://doi.org/10.1111/j.0092-5853.2005.00109.x>>;.
- Doherty D. et al., „Are Financial or Moral Scandals Worse? It Depends“, *PS: Political Science and Politics* 44 (4), 2011, p. 749–757, <<https://doi.org/10.1017/s1049096511001247>>;.
- Dunham R. G., Mauss A. L., „Waves from Watergate: Evidence concerning the Impact of the Watergate Scandal upon Political Legitimacy and Social Control“, *The Pacific Sociological Review* 19 (4), 1976, p. 469–490, <<https://doi.org/10.2307/1388833>>;.
- Ekström M., Johansson B., „Talk scandals“, *Media Culture Society* 30, 2008, p. 61–79, <<https://doi.org/10.1177/0163443707084350>>;.
- Erlingsson G. O. et al., „Perceptions of Procedural Fairness and Satisfaction with Democracy in the Nordic Welfare States“, *International Journal of Public Administration* 37 (2), 2014, p. 106–119, .
- Fouda B. B., „Distributed Lag Models and Economic Growth: Evidence from Cameroon“, *The Social Science Journal* 42, 2015, p. 464–479.

- Fridkin K. L., Kenney P. J., „The Role of Gender Stereotypes in U.S. Senate Campaigns“, *Politics & Gender* 5, 2009, p. 301–324, <<https://doi.org/10.1017/s1743923x09990158>>;.
- Funk C. L., „The Impact of Scandal on Candidate Evaluations: An Experimental Test of the Role of Candidate Traits“, *Political Behavior* 18 (1), 1996, p. 1–24, <<https://doi.org/10.1007/bf01498658>>;.
- Gemius Baltic „Vasario mėnesio svetainių TOP25 pagal realius vartotojus“, <<https://www.gemius.lt/visos-naujienos/id-2017-m-pradzia-augino-svetainiu-populiaruma.html>>;, 2019 05 04.
- Hanck C. et al., *Introduction to Econometrics with R*, University of Duisburg-Essen, <<https://www.econometrics-with-r.org/index.html>>;, 2019 04 01.
- Hardin R., „Do We want Trust in Government?“, Warren M. E. (ed.), *Democracy and Trust*, Cambridge: Cambridge University Press, 1999, <<https://doi.org/10.1017/cbo9780511659959.002>>;.
- Hetherington M. J., „The Political Relevance of Political Trust“, *American Political Science Review* 92 (4), 1998, p. 791–808, <<https://doi.org/10.2307/2586304>>;.
- Holmes E. et al., *Applied Time Series Analysis for Fisheries and Environmental Sciences*, University of Washington, <<https://nwfs-timeseries.github.io/atsa-labs/>>;, 2019 03 10.
- Hooghe M., Stiers D., „Elections as a Democratic Linkage Mechanism: How Elections Boost Political Trust in a Proportional System“, *Electoral Studies* 44, 2016, p. 46–55, <<https://doi.org/10.1016/j.electstud.2016.08.002>>;.
- Kaid L. L., Holtz-Bacha C., eds., *Encyclopedia of Political Communication*, Los Angeles: Sage Publications, 2008, p. 614.
- Karpušienė V., Lastauskas P., *Ekonometrinių modeliavimas su EViews: praktinis gidas*, Vilniaus universitetas, <<http://web.vu.lt/ef/v.karpuskiene/files/2012/11/abEkonometrinių-modeliavimas-su-EViews1.pdf>>;, 2019 02 09.
- Kauder B., Potrafke N., „Just Hire Your Spouse! Evidence from a Political Scandal in Bavaria“, *European Journal of Political Economy* 38, 2015, p. 42–54, <<https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2014.12.007>>;.
- Khan H. A., „The Linkage between Political Trust and the Quality of Government: An Analysis“, *International Journal of Public Administration* 39 (9), 2016, p. 1–10.
- Kiaušienė I., Vidrevičienė I., „Nedarbo lygio sąsajos su ekonominiais rodikliais Lietuvoje“, *Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai* 37 (2), 2015, p. 221–230.
- Kumlin S., Esaiasson P., „Scandal Fatigue: Scandal Elections and Satisfaction with Democracy in Western Europe 1977–2007“, *British Journal of Political Science* 42 (2), 2012, p. 263–282, <<https://doi.org/10.1017/s000712341100024x>>;.
- Lašas A., Jankauskaitė V., „Korupciniai skandalai kaip sisteminių pokyčių variklis: „MG Baltic“ atvejo analizė“, *Politologija* 1 (93), 2019, p. 8–35, <<https://doi.org/10.15388/polit.2019.93.1>>;.
- Lee F. L. F., „How Citizens React to Political Scandals Surrounding Government Leaders: A Survey Study in Hong Kong“, *Asian*

- Journal of Political Science* 23 (1), 2015, p. 44–62, <<https://doi.org/10.1080/02185377.2014.973893>>;.
- Lee F. L. F., „The Spillover Effects of Political Scandals: The Moderating Role of Cynicism and Social Media Communications“, *Journalism & Mass Communication Quarterly* 95 (3), 2018, p. 714–733, <<https://doi.org/10.1177/1077699017723604>>;.
- LR Seimas, „Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymas“, *Valstybės žinios*, Nr. 57–2297, 2002, <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.168154?faces-redirect=true>>;, 2019 01 20.
- LR Vidaus reikalų ministerija, UAB „Rait“ ataskaita „Pasitikėjimo valstybės ir savivaldybių institucijomis ir įstaigomis ir aptarnavimo kokybės vertinimas“, <file:///C:/Users/Inga%20Ultrabook/Downloads/RAIT_ataskaita_VRM_20110921.pdf>, 2018 09 15.
- Maier J., „The Impact of Political Scandals on Political Support: An Experimental Test of Two Theories“, *International Political Science Review* 32 (283), 2011, p. 283–296, <<https://doi.org/10.1177/0192512110378056>>;.
- Midtbø T., „Do Mediated Political Scandals Affect Party Popularity in Norway?“, Allern S., Pollack E. (eds.), *Scandalous! The Mediated Construction of Political Scandals in Four Nordic Countries*, Nordicom: University of Gothenburg, 2012, <<https://doi.org/10.5771/1615-634x-2012-3-452>>;.
- Miller A. H., „Sex, Politics, and Public Opinion: What Political Scientists Really Learned from the Clinton-Lewinsky Scandal“, *Political Science and Politics* 32 (4), 1999, p. 721–729, <<https://doi.org/10.1017/s1049096500056560>>;.
- Mishler W., Rose R., „What are the Origins of Political Trust? Testing Institutional and Cultural Theories in Post Communist Societies“, *Comparative Political Studies* 34 (1), 2001, p. 30–62, <<https://doi.org/10.1177/001041400103400100>>;.
- Offe C., „How can We Trust Our Fellow Citizens?“, Warren M. E. (ed.), *Democracy and Trust*, Cambridge: Cambridge University Press, 1999.
- Owen D., „Popular Politics and the Clinton/Lewinsky Affair: The Implications for Leadership“, *Political Psychology* 21 (1), 2000, p. 161–177, <<https://doi.org/10.1111/0162-895x.00182>>;.
- Petronytė-Urbonavičienė I., „Atleidžiame saviems, bet ne svetimiems? Politinių skandalų suvokimai ir vertinimai Lietuvos visuomenėje“, Jastramskis M. ir kt. (sud.), *Ar galime prognozuoti Seimo rinkimus? Trijų kūnų problema Lietuvos politikoje*, Vilnius: VU leidykla, 2018.
- Praino R. et al., „The Lingering Effect of Scandals in Congressional Elections: Incumbents, Challengers, and Voters“, *Social Science Quarterly* 94 (4), 2013, p. 1045–1061, <<https://doi.org/10.1111/ssqu.12046>>;.
- Puglisi R., Snyder J. M., „Media Coverage of Political Scandals“, *The National Bureau of Economic Research*, <<https://www.nber.org/papers/w14598.pdf>>;, 2019 09 15.
- Riera P. et al., „The Electoral Consequences of Corruption Scandals in Spain“, *Crime, Law, and Social Change* 60 (5), 2013, p. 515–534, <<https://doi.org/10.1007/s10611-013-9479-1>>;.

- Rothstein B., Teorell J., „What is Quality of Government? A Theory of Impartial Government Institutions“, *Governance* 21 (2), 2008, p. 165–190, .
- Schoon I., Cheng H., „Determinants of Political Trust: A Lifetime Learning Model“, *Developmental Psychology* 47 (3), 2011, p. 619–631, <<https://doi.org/10.1037/a0021817>>;.
- Sheather S. J., *A Modern Approach to Regression with R*, New York: Springer-Verlag, 2009.
- Sikorski C. V., „The Aftermath of Political Scandals: A Meta-Analysis“, *International Journal of Communication* 12, 2018, p. 3109–3133.
- Smyth D. J., Taylor S. W., „Presidential Popularity: What Matters Most, Macroeconomics or Scandals?“, *Applied Economics Letter* 10, 2002, p. 585–588, .
- Stoker L., „Judging Presidential Character: The Demise of Gary Hart“, *Political Behavior* 15 (2), 1993, p. 193–221, <<https://doi.org/10.1007/bf00993853>>;.
- Thompson J. B., *Political Scandal Power and Visibility in the Media Age*, Oxford: Blackwell Publishers, 2000.
- Tumber H., Waisbord S. R., „Introduction: Political Scandals and Media across Democracies“, *The American Behavioral Scientist* 47 (8), p. 1031–1039, <<https://doi.org/10.1177/0002764203262275>>;.
- Ulbig S. G., Miller N. M., „The Coingate Effect: The Impact of Scandal on Attitudes toward, State and Federal Political Actors“, *The Social Science Journal* 49, 2012, p. 61–71, <<https://doi.org/10.1016/j.soscij.2011.07.006>>;.
- Vivyan N., Wagner M., „Politician Misconduct and Satisfaction with Democracy: Evidence from the UK Expenses Scandal“, presentation at the conference „Elections, Public Opinion and Parties Conference“, Oxford, 2012 September.

Appendice

1 priedas.

Nepriklausomieji ir priklausomieji kintamieji ir jų operacionalizavimas

	Kintamojo pavadinimas	Operacionalizavimas	Pritaikymas sudarant regresijos modelius
Nepriklausomieji kintamieji	Politiniai skandalai	Politinių skandalų skaičius kiekvieną mėnesį	Politinių skandalų, susijusių su analizuojama institucija, skaičius kiekvieną mėnesį
	Politinių skandalų eskalavimo žiniasklaidoje intensyvumo lygis	Straipsnių, susijusių su politiniu skandalu, skaičius kiekvieną mėnesį	Straipsnių politinių skandalų tematika, susijusių su analizuojama institucija, skaičius kiekvieną mėnesį
	Valdymo-korupcinio tipo politiniai skandalai	Kai padarytas nusižengimas, dėl kurio kyla politinis skandalas, apima kyšio ėmimo, papirkimo, prekybos poveikiu ar piktnaudžiavimo tarnyba elementus	Mėnesiai, kai vyksta valdymo-korupcinio tipo politiniai skandalai, žymimi 1, visi kiti - 0
	Valdymo-nekorupcinio tipo politiniai skandalai	Kai padarytas nusižengimas, dėl kurio kyla politinis skandalas, apima nusižengimus, susijusius su valdymu, bet ne korupcinio pobūdžio	Mėnesiai, kai vyksta valdymo-nekorupcinio tipo politiniai skandalai, žymimi 1, visi kiti - 0
	Nedarbo lygis	Procentas nedirbančiųjų kiekvieną mėnesį	Procentas nedirbančiųjų kiekvieną mėnesį
	Rinkimų ciklo kintamieji: • LR Prezidento rinkimai; • LR Seimo rinkimai	Kiekvienam mėnesiui yra priskiriamas skaičius, rodantis mėnesių skaičių po įvykusių rinkimų	Mėnuo, kai vyksta rinkimai, žymimas 0, o kiekvienas naujas mėnuo iki kitų rinkimų - atitinkamai skaičiais nuo 1 iki n
Priklausomieji kintamieji	Pasitikėjimas LR Prezidento institucija	Pasitikėjimo institucija lygis kiekvieną mėnesį, išreikštas procentais	Proc. pasitikinčiųjų kiekvieną mėnesį
	Pasitikėjimas LR Vyriausybe		
	Pasitikėjimas LR Seimu		
	Pasitikėjimo STT ir VSD indeksas		

Šaltinis: sudaryta autorės

2 priedas

Politiniai skandalai, vykę Lietuvoje 2003 m. pab.–2016 m. gruodžio mėnesį

Skandalo pavadinimas	Laikotarpis, kurio vyko	Straipsnių, publikuotų delfi.lt, skaičius	Institucija, kurios pasitikėjimo pokytis matuojamas	Politinio skandalo tipas
Prezidento R. Pakso skandalas	2003 m. pab. – 2004 m.	1084	Prezidento institucija	Valdymo-korupcinis
Skandalas dėl STT veiksmų ir Seimo narių sąsajų su „Rubicon Group“	2004 m.	271	Seimas, STT ir VSD	Valdymo-korupcinis ir (ar) valdymo-nekorupcinis
VSD skandalas dėl pažymos apie bendrovę „Alita“ perdavimo LR prezidentūrai	2004 m.	47	STT ir VSD	Valdymo-nekorupcinis
Skandalas dėl ūkio ministro V. Uspaskicho supainiotų viešųjų ir privačių interesų	2005 m.	71	Vyriausybė	Valdymo-nekorupcinis
Skandalas dėl Seimo vicepirmininko A. Pekeliūno supainiotų viešųjų ir privačių interesų	2005 m.	45	Seimas	Valdymo-nekorupcinis
V. Uspaskicho netikro diplomo skandalas	2005 m.	32	Vyriausybė	Valdymo-nekorupcinis
„Draugystės“ viešbučio privatizavimo skandalas	2005–2006 m.	79	Vyriausybė	Valdymo-korupcinis
Dvigubų pareigų skandalas LR Seime	2005–2006 m.	52	Seimas	Valdymo-nekorupcinis
Skandalas dėl politikų ir kitų aukšto rango valstybės pareigūnų ryšių su KGB struktūromis	2005–2010	269	Vyriausybė, STT ir VSD, Seimas	Valdymo-nekorupcinis
Turniškių kotedžų skandalas	2006	65	Prezidento institucija, Vyriausybė	Valdymo-korupcinis
Privilegijų skandalas Seimo kanceliarijoje	2006	50	Seimas	Valdymo-nekorupcinis
VSD krizė dėl departamento veiksmų tiriant slapto informacijos nutekinimą žiniasklaidos priemonėms	2006–2008	184	STT ir VSD	Valdymo-nekorupcinis
Darbo partijos „juodosios buhalterijos“ byla	2006–2016	587	Seimas, Vyriausybė	Valdymo-korupcinis
Skandalas dėl Seimo pirmininko V. Muntiano korupcinių sąsajų su Kauno miesto valdžia	2008–2010	36	Seimas	Valdymo-korupcinis
Seimo kanceliariinių lėšų panaudojimo skandalas	2009	38	Seimas	Valdymo-nekorupcinis
Skandalas dėl Seimo Pirmininko A. Valinsko ryšių su Kauno „Daktarų“ grupuote	2009	44	Seimas	Valdymo-nekorupcinis
Seimo narių A. Sacharuko ir L. Karaliaus skandalas	2010	97	Seimas	Valdymo-nekorupcinis
Skandalas dėl sveikatos apsaugos viceministro A. Skiko kyšininkavimo	2010	30	Vyriausybė	Valdymo-korupcinis
Ūkio ministro D. Kreivio skandalas dėl supainiotų viešųjų ir privačių interesų	2011	73	Vyriausybė	Valdymo-nekorupcinis
Informacijos atskleidimo skandalas Teisingumo ministerijoje	2011–2012	85	Vyriausybė	Valdymo-nekorupcinis
Skandalas dėl informacijos apie banko „Snoras“ tyrimą nutekinimo žiniasklaidai bei FNTT vadovų atleidimo iš pareigų	2012–2014	302	Vyriausybė, STT ir VSD, LR Seimas	Valdymo-korupcinis ir (ar) valdymo-nekorupcinis
Skandalas dėl ūkio ministrės B. Vėsaitės skrydžio į Kazachstaną su bendrovės „Arvi“ užsakytu privačiu lėktuvu	2013	44	Vyriausybė	Valdymo-nekorupcinis
Skandalas dėl slapto VSD medžiagos nutekinimo žiniasklaidai ir STT veiksmų prieš žurnalistus	2013–2015	119	STT ir VSD, Prezidento institucija	Valdymo-korupcinis ir (ar) valdymo-nekorupcinis
Viceministrų „juodojo sąrašo“ skandalas	2014	119	Vyriausybė	Valdymo-korupcinis
Skandalas dėl neskaidrių viešųjų pirkimų VRM	2014–2015	43	Seimas, Vyriausybė	Valdymo-korupcinis
Vijūnėlės dvaro skandalas	2015–2016	136	Vyriausybė	Valdymo-korupcinis
Skandalas dėl NŽT vadovės D. Gineikaitės blaivumo nustatymo	2015–2016	36	Vyriausybė	Valdymo-korupcinis
Skandalas dėl sveikatos apsaugos ministrės R. Šalaševičiūtės pareiškimo apie duotą kyšį	2015–2016	20	Vyriausybė	Valdymo-nekorupcinis
„MG Baltic“ papirkimo skandalas	2016	223	Seimas	Valdymo-korupcinis
„Judex“ koldūnų skandalas	2016	82	Vyriausybė, Seimas	Valdymo-korupcinis
„Auksinių šakučių“ skandalas	2016	67	Vyriausybė	Valdymo-korupcinis
Skandalas dėl įtariamų G. Vainauskui, R. Paksui ir A. Zabuliui prekyba poveikiu	2016	27	Vyriausybė	Valdymo-korupcinis
„Vakarėnės su medžiokle“ skandalas	2016	21	Vyriausybė	Valdymo-nekorupcinis
Skandalas dėl nuslėptos informacijos apie naujai į teisingumo ministrus paskirtą J. Pagojų	2016	23	Vyriausybė	Valdymo-nekorupcinis

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis internetinės naujienų svetainės delfi.lt 2003 m. pab.–2016 m. duomenimis

Notes

- 1 Žr. Miller A. H., „Sex, Politics, and Public Opinion: What Political Scientists Really Learned from the Clinton-Lewinsky Scandal“, Political Science and Politics 32 (4), 1999, p. 721–729; Owen D., „Popular Politics and

- the Clinton/Lewinsky Affair: The Implications for Leadership“, *Political Psychology* 21 (1), 2000, p. 161–177; Smyth D. J., Taylor S. W., „Presidential Popularity: What Matters Most, Macroeconomics or Scandals?“, *Applied Economics Letter* 10, 2002, p. 585–588; Riera P. et al., „The Electoral Consequences of Corruption Scandals in Spain“, *Crime, Law, and Social Change* 60 (5), 2013, p. 515–534; Kauder B., Potrafke N., „Just Hire Your Spouse! Evidence from a Political Scandal in Bavaria“, *European Journal of Political Economy* 38, 2015, p. 42–54.
- 2 Žr. Stoker L., „Judging Presidential Character: The Demise of Gary Hart“, *Political Behavior* 15 (2), 1993, p. 193–221; Funk C. L., „The Impact of Scandal on Candidate Evaluations: An Experimental Test of the Role of Candidate Traits“, *Political Behavior* 18 (1), 1996, p. 1–24; Tumber H., Waisbord S. R., „Introduction: Political Scandals and Media across Democracies“, *The American Behavioral Scientist* 47 (8), p. 1031–1039; Praino R. et al., „The Lingering Effect of Scandals in Congressional Elections: Incumbents, Challengers, and Voters“, *Social Science Quarterly* 94 (4), 2013, p. 1045–1061.
- 3 Žr. Citrin J., „Comment: The Political Relevance of Trust in Government“, *The American Political Science Review* 68 (3), 1974, p. 973–988; Chanley V. A. et al., „The Origins and Consequences of Public Trust in Government“, *Public Opinion Quarterly* 64, 2000, p. 239–256; Bowler S., Karp J. A., „Politicians, Scandals, and Trust in Government“, *Political Behavior* 26 (3), 2004, p. 271–287; Maier J., „The Impact of Political Scandals on Political Support: An Experimental Test of Two Theories“, *International Political Science Review* 32 (283), 2011, p. 283–296; Kumlin S., Esaiasson P., „Scandal Fatigue: Scandal Elections and Satisfaction with Democracy in Western Europe 1977–2007“, *British Journal of Political Science* 42 (2), 2012, p. 263–282; Ulbig S. G., Miller N. M., „The Coingate Effect: The Impact of Scandal on Attitudes toward State and Federal Political Actors“, *The Social Science Journal* 49, 2012, p. 61–71; Vivyan N., Wagner M., „Politician Misconduct and Satisfaction with Democracy: Evidence from the UK Expenses Scandal“, presentation at the conference „Elections, Public Opinion and Parties Conference“, Oxford, 2012 September.
- 4 Žr. Dunham R. G., Mauss A. L., „Waves from Watergate: Evidence concerning the Impact of the Watergate Scandal upon Political Legitimacy and Social Control“, *The Pacific Sociological Review* 19 (4), 1976, p. 469–490; Dewan T., Dowding K., „The Corrective Effect of Ministerial Resignations on Government Popularity“, *American Journal of Political Science* 49 (1), 2005, p. 46–56; Birch S., Allen N., „How Honest do Politicians need to be?“, *The Political Quarterly* 81 (1), 2010, p. 49–56.
- 5 BNS, „Dėl FNTT skandalo apie 10 proc. smuko prezidentės reitingai“, *Lietuvos žinios*, <<https://www.lzinios.lt/lietuva/del-fntt-skandalo-apie-10-proc-smuko-prezidentes-reitingai/38606>>; 2018 09 15.
- 6 LR vidaus reikalų ministerija, UAB „Rait“ ataskaita „Pasitikėjimo valstybės ir savivaldybių institucijomis ir įstaigomis ir aptarnavimo kokybės vertinimas“, file:///C:/Users/Inga%20Ultrabook/Downloads/RAIT_ataskaita_VRM_20110921.pdf, 2018 09 15.
- 7 Gemius Baltic, „Vasario mėnesio svetainių TOP25 pagal realius vartotojus“, <<https://www.gemius.lt/visos-naujienos/id-2017-m-pradzia-augino-svetainiu-populiaruma.html>>; 2019 05 04.
- 8 Petronytė-Urbonavičienė I., „Atleidžiame saviems, bet ne svetimiems? Politinių skandalų suvokimai ir vertinimai Lietuvos visuomenėje“, *Jastramskis M. ir kt. (sud.), Ar galime prognozuoti Seimo rinkimus? Trijų kūnų problema Lietuvos politikoje*, Vilnius: VU leidykla, 2018.
- 9 Lašas A., Jankauskaitė V., „Korupciniai skandalai kaip sisteminių pokyčių variklis: „MG Baltic“ atvejo analizė“, *Politologija* 1 (93), 2019, p. 8–35.
- 10 Kaid L. L., Holtz-Bacha C., eds., *Encyclopedia of Political Communication*, Los Angeles: Sage Publications, 2008, p. 614.

- 11 Miller, p. 721–729.
- 12 Kauder, Potrafke, p. 42–54.
- 13 Maier, p. 285.
- 14 Thompson J. B., *Political Scandal Power and Visibility in the Media Age*, Oxford: Blackwell Publishers, 2000, p. 235.
- 15 Maier, p. 286.
- 16 Ten pat, p. 286. 17 Žr. Rothstein B., Teorell J., „What is Quality of Government? A Theory of Impartial Government Institutions“, *Governance* 21 (2), 2008, p. 165–190; Ekström M., Johansson B., „Talk scandals“, *Media Culture Society* 30, 2008, p. 61–79; Khan H. A., „The Linkage between Political Trust and the Quality of Government: An Analysis“, *International Journal of PublicAdministration* 39 (9), 2016, p. 1–10.
- 18 Maier, p. 285.
- 19 Bowler, Karp, p. 271–287.
- 20 Vivyan, Wagner, p. 1–22.
- 21 Kumlin, Esaiaasson, p. 280–281.
- 22 Puglisi R., Snyder J. M., „Media Coverage of Political Scandals“, *The National Bureau of Economic Research*, <<https://www.nber.org/papers/w14598.pdf>>, 2019 09 15.
- 23 Ekström, Johansson, p. 61.
- 24 Allern S., Pollack E., eds., *Scandalous! The Mediated Construction of Political Scandals in Four Nordic Countries*, Gothenburg, Sweden: Nordicom, 2012, p. 9–10.
- 25 Maier, p. 286.
- 26 Lee F. L. F., „The Spillover Effects of Political Scandals: The Moderating Role of Cynicism and Social Media Communications“, *Journalism & Mass Communication Quarterly* 95 (3), 2018, p. 719.
- 27 Sikorski C. V., „The Aftermath of Political Scandals: A Meta-Analysis“, *International Journal of Communication* 12, 2018, p. 3119.
- 28 Carlson J. et al., „Scandal and Political Candidate Image“, *Southeastern Political Review* 28 (4), 2008, p. 747–757.
- 29 Basinger S. J., „Scandals and Congressional Elections in the Post-Watergate Era“, *Political Research Quarterly* 66 (2), 2012, p. 390.
- 30 Doherty D. et al., „Are Financial or Moral Scandals Worse? It Depends“, *PS: Political Science and Politics* 44 (4), 2011, p. 749–750.
- 31 Žr. Lee F. L. F., „How Citizens React to Political Scandals Surrounding Government Leaders: A Survey Study in Hong Kong“, *Asian Journal of Political Science* 23 (1), 2015, p. 44–62; Bhatti Y. et al., „Political Hypocrisy: The Effect of Political Scandals on Candidate Evaluations“, *Acta Politica* 48 (4), 2013, p. 408–428; Berinsky A. J. et al., „Sex and Race: Are Black Candidates More Likely to be Disadvantaged by Sex Scandals?“ *Political Behavior* 33 (2), 2011, p. 193–194; Fridkin K. L., Kenney P. J., „The Role of Gender Stereotypes in U.S. Senate Campaigns“, *Politics & Gender* 5, 2009, p. 301–324.
- 32 Žr. Schoon I., Cheng H., „Determinants of Political Trust: A Lifetime Learning Model“, *Developmental Psychology* 47 (3), 2011, p. 619–620.
- 33 Žr. Hetherington M. J., „The Political Relevance of Political Trust“, *American Political Science Review* 92 (4), 1998, p. 791–808; Hardin R., „Do We want Trust in Government?“, Warren M. E. (ed.), *Democracy and Trust*, Cambridge: Cambridge University Press, 1999; Offe C., „How can We Trust Our Fellow Citizens?“, Warren M. E. (ed.), *Democracy and Trust*, Cambridge: Cambridge University Press, 1999.
- 34 Mishler W., Rose R., „What are the Origins of Political Trust? Testing Institutional and Cultural Theories in Post Communist Societies“, *Comparative Political Studies* 34 (1), 2001, p. 30.
- 35 Kiaušienė I., Vidrevičienė I., „Nedarbo lygio sąsajos su ekonominiais rodikliais Lietuvoje“, *Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai* 37 (2), 2015, p. 221–230.

- 36 Armingeon K., Guthman K., „Democracy in Crisis? The Declining Support for National Democracy in European Countries, 2007–2011“, *European Journal of Political Research* 53, 2014, p. 434.
- 37 Hooghe M., Stiers D., „Elections as a Democratic Linkage Mechanism: How Elections Boost Political Trust in a Proportional System“, *Electoral Studies* 44, 2016, p. 46–55.
- 38 Burnytė M., „Pasitikėjimas politinėmis ir teisėsaugos institucijomis Lietuvoje“, *Teisės problemos* 4 (82), 2013, p. 109. 39 Žr. Thompson, p. 13; Midtbø T., „Do Mediated Political Scandals Affect Party Popularity in Norway?“, Allern S., Pollack E. (eds.), *Scandalous! The Mediated Construction of Political Scandals in Four Nordic Countries*, Nordicom: University of Gothenburg, 2012, p. 152.
- 40 LR Seimas, „Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymas“, Valstybės žinios, Nr. 57–2297, 2002, <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.168154?faces-redirect=true>>;, 2019 01 20.
- 41 Fouda B. B., „Distributed Lag Models and Economic Growth: Evidence from Cameroon“, *The Social Science Journal* 42, 2015, p. 465.
- 42 Karpuškienė V., Lastauskas P., *Ekonometrinis modeliavimas su EViews: praktinis gidas*, Vilniaus universitetas, <<http://web.vu.lt/ef/v.karpuskiene/files/2012/11/abEkonometrinis-modeliavimas-su-EViews1.pdf>>;, 2019 02 09.
- 43 Holmes E. et al., *Applied Time Series Analysis for Fisheries and Environmental Sciences*, University of Washington, <<https://nwfsctimeseries.github.io/atsa-labs/>>;, 2019 03 10.
- 44 Baltagi B. H., *Econometrics*, Berlin: Springer-Verlag, 2008, p. 129.
- 45 Išplėstinio Dickey–Fullerio testo atveju nulinė hipotezė – duomenys yra nestacionarūs, todėl jei $p < 0,05$, tai hipotezė yra atmetama, duomenys laikomi stacionariais. Kwiatkowskio–Phillipso–Schmidt–Shino testo atveju nulinė hipotezė – duomenys yra stacionarūs, todėl jei $p < 0,05$, tai hipotezė yra atmetama, duomenys laikomi nestacionariais. Phillipso–Perrono testo atveju nulinė hipotezė – duomenys yra nestacionarūs, todėl jei $p < 0,05$, tai hipotezė yra atmetama, duomenys laikomi stacionariais. Žr. Holmes, 2019.
- 46 Kai $VIF < 4$, tai laikomasi prielaidos, jog nėra multikolinearumo problemos, tačiau VIF gali būti toleruotinas iki 10. Žr. Sheather S. J., *A Modern Approach to Regression with R*, New York: Springer-Verlag, 2009, p. 203.
- 47 Laikomasi prielaidos, kad kuo mažesnė AIC reikšmė, tuo modelio aiškinamoji galia yra didesnė. Žr. Hanck C. et al., *Introduction to Econometrics with R*, University of Duisburg–Essen, <<https://www.econometrics-with-r.org/index.html>>;, 2019 04 01.